

XIV. évfolyam

11. szám

ROMALAP

2006. november

Ára: 180 Ft

HOSSZÚ ÚT

LD

„LUNGO DROM”

Múlt

Válogatta: Szécsi Magda

Ki nem érezné, ha valaha, most leginkább, hogy ismernünk kellene azon népeket, fajokat, kik azonegy haza legét szívják, kikkel százados együttlét csatolt egybe, mondhatnám, elválaszthatatlanul? S vajon ismerjük-e őket igazán? (...)

Biz itt volna ideje, s e célból folyóirataink egyik legszebb föladatakul tűzhetnék ki, hogy közhazánk idegen ajkú lakóinak nyelvét, irodalmát ismerni tanuljuk és ismertessük közönségünkkel. Mit Vitkovics, Székács⁽¹⁾ oly szépen megkezdtetek, s most Szeberényiék⁽²⁾ oly buzgón folytatni törekszenek, ne hagyjuk elhangzani, ne követetlenül. Hanem szólítsuk föl azon irodalmi bajnokinkat, kik egyik vagy másik nyelvet bírják, bűvárkodjanak abban, és közöljenek minél többet jelesebb termékiből.

Atádi Vilmos 1853

* * *

(1) Vitkovics Mihály (1778–1829) és Székács József (1809–1876) szerb népdalokat fordítottak.

(2) Szeberényi Lajos (1820–1875) szlovák népdalokat gyűjtött Lehoczky Tivadarral és Törs Kálmánnal.

Jelen

Válogatta: Paksi Éva

A valódi nagyság nem szorul rá, hogy mások tegyék nagygyá. És akinek benső fénye már világít, nem igényli a külső reflektorok fényeit.

* * *

...egy nép vagy egy civilizáció akkor bomlik szét, amikor a benne megtestesült milliányi kis én sokféleségét a maga erkölce, hite, harmóniája, s egységes életelve nem képes többé összerendezni.

* * *

Harmóniát csak olyan lélek tud teremteni maga körül, aki magában már megteremtette.

* * *

Az ember azzá lesz, amivé magát teremti.

* * *

Ha visszagondolsz, magad is rájössz az igazságra, hogy a tízmérföldes út is egy lépéssel kezdődik.

(Müller Péter:
Benső mosoly)

Fotó: LD archívum

LD
„LUNGO DROM”

ROMA LAP
Megjelenik
havonta.

Megjelenik havonta a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Közalapítvány és az NCA támogatásával. Kiadja: az „Oktatási és Továbbképzési Központ” Alapítvány 5000 Szolnok, Aranka utca 3. – Telefon/Fax: 06-56/513-952, 513-953, 513-954. Levelezési cím: SZOLNOK Pf.: 77 5001 – e-mail: otka@interware.hu – Internetcím: www.lungodrom.hu. Főszerkesztő: Paksi Éva – Főmunkatárs: Farkas Kálmán – Tervezőszerkesztő: Gudmon Andrásné. Munkatársak: Hegedűs Sándor, Józsa Zoltán, Lukács Ilona, Nyári Gyula, Rácz Lajos, Szécsi Magda – Szerkesztőségi titkár: Pálfi Elvira. Felelős kiadó: Farkas Flórián

Címlapfotó: Halász Katalin

Nyomdai munkák: KARCAGI NYOMDA KFT. – Felelős vezető: Tankó Csaba ügyvezető igazgató – ISSN 1216-982X

Szécsi Magda

Az élők imája segíti a halottakat...

Mindenszentek ünnepén és a halottak napján, több cigány közösségben, nem csak a sírokra tesznek virágot, de **Szűz Mária** lábai elé is, mert mint mondják, a virágáldozat és az élők imája segíti a holtakat, és, ha a holtak békére lelnek, attól az élőknek

is könnyebb itt a földön az életük. Többeket megkérdeztem, tudják-e, honnan ered a Mindenszentek ünnepe és a halottak napja. Tízből 9 nem tudta, de egy kislány válasza mélyen megragadt bennem: „A szívünkben ered...” – mondta.

A Mindenszentek azoknak az üdvözülteknek a közös emléknapja, akiket nem avattak szentté, és a kalendáriumokban sem emlékeznek meg róluk. November elsején van a halottak vigíliája, így e két nap összekapcsolódik.

* * *

A Halottak napja arra a katolikus tanításra vezethető vissza, ami szerint az élő hívek imája segít a holt lelkeknek, hogy megtisztuljanak elkövetett bűneiktől. **Jean Corbeau** plébános könyvében az olvasható, hogy „már a kereszténység kezdetétől voltak olyan napok, amelyeken a halottak bizonyos csoportjaiért jártak közben imával. A halottak napja megtartása, mint az egyetemes közbenjárás ünnepe, **Szent Odilo** clunyi apától (962–1048) ered, aki egy 998-ban írt rendeletében a Cluny Anyaház alá tartozó minden

bencés házban bevezette. Ezt a halottakról szóló megemlékezést fokozatosan átvette az egész egyház, a XII. század végére már általánosan elfogadottá vált, és a népszokások része lett.

Mindenszentek eredetéről a „világvallások” könyvében az olvasható, hogy **Marcus Agrippa** i.e. 27-ben

egy nagy templomot építtetett az összes Isten tiszteletére, amit Pantheonnak neveztek el. A kereszténység felvétele után a Pantheon keresztény templommá alakították át, és 609 vagy 610 május 13-án **IV. Bonifác** pápa az összes vértanú tiszteletére szentelte. Ez az esemény korábbi keresztény hagyományokkal kapcsolódott össze. A IV. században élt **Szent Efrém** szíriai egyházatya és **Aranyszájú Szent János** írásaiban már említést tesz a Mindenszentek ünnepéről, amit május 13-án, illetve pünkösd utáni első vasárnap ülték meg. A görög egyházban e nap ma is Szentek Vasárnapja. A VIII. században tették át az ünnepet november 1-jére. Az új ünnepet **Jám-bor Lajos** császár ismerte el hivatalosan 835-ben **IV. Gergely** engedélyével,

és attól kezdve a mindenszentek az egész kereszténység ünnepe lett.

* * *

Mindkét ünnep „a szívünkben ered...”, jól mondta az a kislány, és amíg a szívünkben ered, szólnak a harangok és világitanak szereteteink sírján a gyertyák...

Fotó: Nyári Gyula

Fotó: Nyári Gyula

A CSALÁDI PÓTLÉK EMELÉSÉRŐL DÖNTÖTT A KORMÁNY

♦ A kormány november 8-ai ülésén döntött a családi pótlék emeléséről. A családi pótlék összege 2007. január 1-jétől 6,2 százalékkal – azaz a 2007-re várt inflációval azonos mértékben – emelkedik. A családok gyermekenként 700-900 forinttal több juttatást kapnak havonta. A tartósan beteg vagy fogyatékos gyermekek esetében viszont 1300-1400 forinttal nő a családi pótlék összege. Az egy gyermeket nevelő családok a jelenlegi 11 000 forint helyett januártól 11.700 forintot kapnak. Egy tartósan beteg, vagy súlyosan fogyatékos gyermeket egyedül nevelő szülő 23.000 forint helyett 24.400 forintot kap jövőre. A kétgyermekes családoknál idén 24.000 forintos családi pótlék januártól 25.400 forintra nő. A családi pótlék január 1-jével emelkedik, az utólagos kifizetés miatt tehát először februárban kapják meg a gyermekek a magasabb összegű juttatást.

ÚJ VEZETŐ A NEKH ÉLÉN

♦ A kormányban a kisebbségekért felelős Kiss Péter szociális és munkaügyi miniszter október 15-ei hatállyal a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal (NEKH) megbízott elnökévé Paulik Antalt nevezte ki. A hivatal új irányítója ezt megelőzően a NEKH 3. számú Ágazati Főosztályát vezette; az oktatási ügyek, valamint a szlovák és a lengyel kisebbség referense volt. A korábbi elnök, Heizer Antal október 15-től a Külügyminisztérium állományába került.

ÁLLAMI KITÜNTETÉST KAPOTT DARÓCZI ÁGNES

♦ A köztársasági elnök – a miniszterelnök előterjesztésére

re – nemzeti ünnepünk, október 23-a, az 1956. évi forradalom és szabadságharc 50. évfordulója, valamint a Magyar Köztársaság kiáltásának 17. évfordulója alkalmából kimagasló szakmai munkája elismeréseként a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje kitüntetés adományozott Daróczi Ágnesnek, a Magyar Művelődési Intézet tudományos főmunkatársának. A kitüntetés Súlyom László megbízásából Hiller István oktatási és kulturális miniszter adta át október 20-án a Stefánia Palotában.

TELEKI LÁSZLÓ ÚJRA A PARLAMENTBEN

♦ Vastagh Pál parlamenti képviselői helyét, aki nagy-

követi kinevezése miatt mondott le mandátumáról, Teleki László tölti be – mondta a döntést sajtótájékoztatón bejelentő Simon Gábor választmányi elnök a Magyar Szocialista Párt választmányi ülése után. A döntés emblematikus került a szocialista frakció tagjai közé, aki minden szempontból azonosulni tud a párt programjával” – mondta a választmányi elnök.

APA ÉS FIA CSAKNEM HAT ÉVET ÜLT A BÖRTÖNBEN ÁRTATLANUL

♦ A magyar állam ellen rekordösszegű, 1,4 milliárd forintos kártalanítási per folyik a Hajdú-Bihar Megyei Bíróságon annak a két újszentmargitai férfinak az ügyében, aki csak-

nem hat évet ült börtönben ártatlanul. Az ügy még nem zárult le, de jogi képviselőjük, Zeke László debreceni ügyvéd a legutóbbi tárgyaláson azért emelte meg az eredetileg kért kártalanítás fejenként 50–50 milliós összegét, mert a perben a magyar államot képviselő igazságügyi és rendészeti tárca – az ügyvéd véleménye szerint – nem mutatott hajlandóságot a megegyezésre. A minisztérium – amely eredetileg egy fillért sem akart fizetni – végül 25 millió forintot ajánlott föl, de a felperesek még nem döntöttek az összeg elfogadásáról. A két férfit azzal vádolták, hogy 1999 márciusában a Hajdú-Bihar megyei Újszentmargitán megölték egy embert.

MEGHÍVTÁK A CIGÁNY VÁLOGATOTTAT BRAZÍLIÁBA

♦ Mezei István, a cigány válogatott menedzsere arról beszélt a Cigány félóra mikrofonja előtt, hogy 3 hónappal ezelőtt megnyerték a Helsinki Olimpiát. Az olimpián szintén részt vevő brazil csapat vezetője megkereste Mezeit, és meghívta a csapatot Brazíliába, egy ottani mérkőzésre. A kiutazás és az ott tartózkodás költsége körülbelül 8–11 millió forintba kerül, de már 2,5 millió forint is elegendő lenne ahhoz, hogy részt tudjanak venni a tornán. A Máltai Szeretetszolgálat vezetője, Kozma atya próbál segíteni a csapatnak, hogy ne essenek el a fantasztikus lehetőségtől.

EMLEKKONCERT BERKI LÁSZLÓ PRÍMÁS TISZTELETÉRE

♦ A hangversennyel az Országos Kulturális és Közművelődési Egyesület szeretné felhívni a figyelmet az 1997-ben elhunyt Berki László primás, zeneszerző életművére – mondta a szervezet főtitkára az MTI-nek. Beke Farkas Nándor kiemelte, hogy a művész volt a 100 Tagú Cigányzenekar tiszteletbeli örökös művészeti igaz-

gatója, továbbá betanító kar- mestere, hangszerelője is. Berki László a Rajkó zenekarban kezdte, és csaknem harminc éven át volt az Állami Népi Együttes vezető primása – tette hozzá. A főtitkár tájékoztatása szerint november 26-án az Uránia Nemzeti Filmszínház- ban a 100 Tagú Cigányzenekar negyven muzsikusa játszik majd, fellép továbbá a Rajkó együttes 22 művésze, az Állami Népi Együttes pedig nyolc tán- cossal és húsz régi zenekari taggal. A koncertet hagyó- mányteremtő szándékkal hir- dették meg, a hangversenyt sze- retnék minden évben megren- dezni – mondta Beke Farkas Nándor.

GYÖNYÖRŰ GYERMEKRAJZOK A ROMA PARLAMENT GALÉRIÁJÁBAN

◆ Amare kolora – A mi szí- neink címmel szlovákiai roma- gyerekek rajzaiból nyílik kiál- lítás november 14-én, kedden 16 órakor a Roma Parlament Balázs János Galériájában. Gyönyörű lófej, színes sörény- nyel, vidáman hegedülő roma zenél, ünnep a faluban, meg- elevenedő mesék jelennek meg a Kisszebeni járásban fekvő, kétharmadában romák lakta Jánovicé (Jernye) község ci- gánytelepén élő gyerekek raj- zain, amelyek már világhírűek. **Juditá Kostolná**, a budapesti Szlovák Intézet megbízott igaz- gatója elmondta az MTI-nek, hogy a többnyire nagy sze- génységben élő gyermekek rajztehetségét a helyi iskolába érkező **Ján Sajko** szaktanár fedezte fel. A rajztanár 1999-től különböző nemzetközi pályá- zatokra küldte el ezeket a raj- zokat, és azóta rengeteg díjat nyertek, legutóbb Svédország- ban egy olyan versenyen, ame- lyre 42 országból több, mint ötezer munka érkezett. A ci- gánygyermekek alkotásai szá- mos könyv, naptár és képeslap illusztrációiként jelennek meg. Kiállításuk voltak nemcsak Szlovákiában, hanem Len- gyelországban, Csehországban, Németországban, Ausztriában

és az Egyesült Államok több városában is. A szlovákiai ro- magyerekek alkotásait novem- ber 28-ig lehet megnézni.

TŰZ AZ OCMK ÉPÜLETÉBEN

◆ November 6-án leégett az Országos Cigány Informá- ciós és Művelődési Központ (OCIMK) épületének két emelete. A tulajdonos OCÖ tavaly döntött a használaton kívüli épület értékesítéséről, most a szervezet Dohány utcai székházában üzemel az intézmény. **Kolompár Orbán**, az OCÖ elnöke elmondta: nem szereltek térfigyelő ka- merát az intézményre, és biz- tosításuk sem volt, mert idén már nem tudták kigazdál- kodni a havi hetvenezer fo- rintos biztosítási díjat, miu- tán nem kaptak rá költ- ségvetési támogatást a Kul- turális Minisztériumtól. Az OCÖ független szakértőt kért fel a kárfelmérésre, és felje- lentést tett a rendőrségen. A Fővárosi Tűzoltó-parancs- nokságnál elmondták: azzal adták át az ügyet a rendőr- ségnek, hogy biztos szándé- kosan gyújtották fel az épü- letet.

MEGDÖBBENTŐ BOLGÁR TÖRVÉNYJAVASLAT

◆ A bolgár egészségügyi mi- niszter az egészségügyi törvény módosítására vonatkozó javas- latában azt kezdeményezte, hogy tiltsák el a 18 éves kor alatti nőket a gyermekszüléstől. **Gajdarszki** egyértelműen kije- lentette, hogy az új törvény- javaslat elsősorban a Bulgáriá- ban élő etnikai kisebbségekhez tartozó fiatal nőket célozza meg. **Borislav Kitov**, a bolgár parlament egészségügyi bizott- ságának elnöke úgy vélte: ilyen törvény nem kerülhet a parla- ment elé.

Az MTI, a Romaweb,
az RSK, RomaPage,
és a Romnet
hírei alapján összeállította:
Paksi Éva

FEKETE-FEHÉR FILM AZ ÁRTATLAN CIGÁNYRÓL

◆ A gyilkosságért ártatlanul elítélt, majd felmentett, ám később öngyilkosságba menekülő ivádi **Pusoma Dénes** tragédiáját a játékfilm eszközeivel feldolgo- zó tévéfilm premierjére került sor november 10-én Egerben. A 96 perces fikció olyan alkotás, ame- lyet mindenkinek meg kellene néznie, hiszen rendkívül aktuális módon szembesíti a nézőket az előítéletekkel, a türelmetlenséggel és ennek nyomán a mindennapokat kísérő indulatokkal – jellemezte a mozi **Ragályi Elemér** operatőr-ren- dező, a film társ-forgatókönyv írója és direktora. Hozzátette: a forgatókönyv másik társszerzője **Ma- gyar Elemér**, az ártatlanul meghurcolt Pusoma Dé- nes egykori ügyvédje.

Közlése szerint a mozi játéktere nem konkrét, csupán a rendőrségi kihallgató szobákban, a bírósá- gi tárgyalótermekben, egy romák lakta faluban és a börtönben peregnek az események.

A főhőst „**Suha Dénest**”, **Nagy Pál Gábor**, a Bárga Színház művésze játssza; a további szereplők között van a többi között **Csoma Judit**, **Lázár Kati**, **Soós Edit**, **Monori Lili** és **Eperjes Károly**. A mozi a főhős fikatív álmainak, látomásainak kiegészítésével tipizálja a történeteket – mondta a világhírű magyar filmes.

A történet 11 évre nyúlik vissza. A nem min- dennapi eset 1994. március 16-án, azon a napon kezdődött, amikor ivádi otthonában meggyilkolták a 86 esztendő **P. Józsefnét**. Az ügy elsőszámú gyanúsítottjává egy helyi roma férfi, a 31 éves Pusoma Dénes vált, aki rendszeresen vállalt alkalmi munkát az idős asszony portáján. A bírósági eljárás során számos körülmény utalt Pusoma bűnösségére, és 1995-ben jogerősen hat évi börtönbüntetésre ítélte a Heves Megyei Bíróság. Már közel két esztendőt letöltött a büntetéséből, amikor a rendőrség elfogta a bűntény valódi tettesét, D. Alex siroki lakost. Az ártatlanul elítélt Pusoma Dénest a II. világháború utáni magyar joggyakorlatban páratlan perújítás során 1996 decemberében mentették fel. A 31 éves roma férfi azonban pszichésen nem tudta feldolgozni a történeteket és 1997. augusztus 8-án Ivád határában felakasztotta magát. A holttest mel- lett megtalálták Pusoma Dénes kutyáját; az állat nem tárgított gazdája mellől.

A hónap hírei • A hónap hírei

Novák Imre

Beszélgetés
Csorba Zoltánnal,
a
Józsefvárosi
Roma Szolgálat
vezetőjével

Csorba Zoltán sokoldalú személyiség. Tanár, szociális munkás, szociális pedagógus, közművelődési menedzser, politikai szakértő, szociálpolitikus, intézményvezető, és még mindig tanul, Ph.d hallgató. Hosszú tevékenységi sor jellemzi eddigi munkáját. Fiatal kora ellenére gazdag szakmai életút áll mögötte.

Egy sajátos intézménytípus igazgatója a Józsefvárosban. A Roma Szolgálat 10 éves. 5–600 hátrányos helyzetű, roma középiskolás diáknak egyengették az útját az iskolai előrejutásban, illetve abban, hogy ne morzsolódjanak le. Itt ösztöndíjat és segítséget kapnak a tanulásban a diákok, illetve a korrepetáló pedagógusok mentorként az „iskolai” pedagógusokkal is felveszik a kapcsolatot – esetenként a szülői ház helyett is –, annak érdekében, hogy ne hulljon ki a gyerek az iskolarendszerből, ha hivatalosan akarunk foglalkozni.

Az intézményt a kollégium és az iskolai napközi közötti átmenet jellemzi. Kevés önkormányzat végez ilyen feladatot, általában alapítványok foglalkoznak ilyen tevékenységgel. Az évek során érte őket siker és kudarc is egyaránt. Egy-egy iskolából kimaradó diák ese-

Harc a kényszerasszimiláció és az elfogultságok ellen

tében egy kicsit belehal az egész szolgálat. Ezt tudják legnehezebben feldolgozni munkájuk során.

Csorba Zoltánnak összekapcsolódik minden az életében. Sport, tanulás, tanítás, munka, szórakozás. 14 éves kora óta dolgozik, iskoláit, öt diplomáját estin szerezte. Célja a romák életének javítása. Ez az a mágnes, ami vonzza tevékenységében.

– **Kérem, Ön is mondjon valamit magáról!**

– Saját példából indultam ki minden munkám, tettem alkalmával, amikor cigánygyerekekért, felnőttekért harcoltam, dolgoztam, a szolgálat is azt a célt kívánja megvalósítani mások esetében, ami nekem sikerült. Tanulni kell, és nem szabad feladni soha a harcot az esélyegyenlőségért, küzdeni kell az előítéletek ellen.

Nem voltam jó tanuló, konfliktusaim is voltak az iskolában, de sportolni nagyon szerettem.

Engem, rákospalotai gyereként hol azért vertek meg, mert oláh cigány az apám, vagy azért, mert magyar cigány az anyám, az iskolában azért, mert cigány származású vagyok. Kilátástalan volt a helyzetem, de volt egy tanárom, az osztályfőnököm, aki testnevelést tanított egyébként, ő mellém állt. Megvédett, ha támadtak, segített, hogy ne járjak az iskola mellé. Ma is szeretettel gondolok rá, meg-

érdemli, hogy mondjam a nevét: **Balogh József**nek hívják, és csak elismeréssel lehet leírni a nevét, igazi pedagógus, nem csak tanár.

– **Mit tett, hol volt a rendszerváltás idején?**

– Az volt a legszebb időszak életemben. Nagy híve voltam a demokratizálódásnak. A roma ügyekért kiálló programokat szerveztem, dolgoztam az elismertségünk érdekében. Ennek Józsefváros a mintapéldája volt. Egy józsefvárosi modellről is beszélhetünk a cigány társadalom önszerveződése kapcsán. Kulturális felemelkedés volt, nagy gondot fordítottunk az iskoláztatásra, külön támogatást kaptak a roma felzárkóztató

foglalkozást végzők. Személyes sikernek könyvelem el, hogy kisebbségi biztostként, és roma ügyek melletti kiállásért politikai tanulmányi ösztöndíjat kaptam, és egy hónapra Amerikába utazhattam egyedüli magyarként.

– **Amerikában milyen tapasztalatokat szerzett?**

– Világos lett előttem, hogy a szegény mindenütt szegény. A gettó ott is gettó, és ez nem bőrszíntől függ, nem azért hátrányos helyzetű, mert fekete vagy roma valaki. Társadalmi játszmák vannak, és a nyertesekből bizonyos csoportok kimaradnak. Az elit termeli újra magát, a társadalmi mobilitás ott is gyenge. Sok a

hasonlóság. A hatalom emberei itt is fizetős iskolákba járatják gyermekeiket különféle külföldi egyetemekre, sőt, ez már érvényes a középiskolásokra is. A tege-rentúlon már nem sokat várnak az emberek az állami iskoláktól, remélem, nem követjük gyorsan a példájukat.

– **Közoktatási rendszerünk a társadalmi különbségeket fenntartja, néha növeli is. Mit gondol a szegregációról?**

– Tudomásul veszem, de nem fogadom el soha. Ugyanakkor nem akarok belehalni a romaügybe. A hatalom egy dologban mindig megegyezik, egységesek abban, hogy nem kell nekik valóságos romaprogram. Erőszakos asszimilációs folyamat zajlik, mert ha egy népcsoport nem ismeri saját gyökereit, kultúráját, nincsenek múzeumai, kevés kulturális intézmény fogadja a látogatókat, és nincsenek nagy számban jelentős közéleti személyiségei, az az identitás csökkenéséhez vezet. Talán az a legszomorúbb, hogy a cigány elit sem tartja fontosnak a cigány nyelv ismeretét. Sok a szegények között a roma, és úgy gondolom, felemelkedésük komplex kezelést igényelne, és ebben nagy szerepe lenne a nyelvhasználatnak, mint ahogy ezt bizonyítja a határontúli magyarok példája is.

– **A Roma Szolgálat sajátos oktatási és nevelési keret. Mi a tevékenységük lényege?**

– A rejtett diszkrimináció évtizedes múltra tekint vissza, ennek oka, hogy a pedagógusok nincsenek felkészítve az iskolai hátrányok kiegyenlítésére. Alacsony hatásfokú a roma nemzetiségi igényeknek valló szolgáltatások biztosítása iskoláinkban, óvodáinkban jobb a helyzet, könnyebben kezelik a kérdést, ott sok jó példát láthatunk a harmonikus

együttélésre. A közoktatási elvárások a középosztály gyerekeinek igényeihez, életkörülményeihez igazodnak elsődlegesen. A megfelelő forrásokat kívánjuk összekötni a tanulás, a felnőtté válás során. Négy pedagógus foglalkozik a tanulókkal délutánonként, és szükség esetén konzultál a középiskolákkal, jó esetben ilyenkor kiderülnek a félreértések. A Roma Szolgálatnál jelenleg tanítók dolgoznak, ők türelmesek, a középiskolás tanárokkal kisebb sikereket értünk el. A közoktatásunk baja itt is érvényesült, a tanár leadta az anyagot, de az már nem mind egyiket érdekelte, hogy a gyerek nem érti. Itt más optikából kell figyelni a gyere-

tanulási zavarral küzdők közé, ne süssenek rájuk bélyeget.

– **Milyen tevékenységeket végeznek még?**

– Évente kétszer táborozunk. Idén először vizitábort szerveztünk ötven józsefvárosi gyereknek. Ingyenes volt, és nagyon jól sikerült. Nem csak szimbolikus értelemben tapasztalhatták, hogy egy hajóban evezünk.

– **Azt mondják a kutatók, hogy az általános szakmai felkészítés mellett fontos lenne a pedagógusképzésben a kompetenciatudás is, ami helyismereten is alapul.**

– Igazuk van. Lusta, és nem elég felkészült a magyar közoktatás, mert az együttnevelés nélkül nem

nak. A kettős identitás megélése lehet a cél a roma kisebbség számára is, mert így lehet egyszerre kötődni az országhoz és egy kultúrához.

– **Főiskolán is tanít. Hallhatnánk erről is?**

– Győrben oktatok főiskolásoknak roma társadalomismeretet, nyelvet, szociális munkát. Szeretném, ha többen lennének, akik akarnak és képesek is másokon is segíteni. Sok gyakorlati munkát vállaló ember kell.

– **Mondana valamit vágyairól?**

– Keresem az igazságot. Győz-e a humán az ösztönök felett? A fő bajom, hogy nem fejlődött a cigány politikai elit akkorát, amek-

keket. Mi látjuk, tapasztaljuk a középiskolák gyengeségeit, esetenként mást követel a tanár, mint amit tanított.

– **Kik járnak Önökhöz?**

– Magyarországon is jelentősek a romák között a képzettségbeli, lakhatási és jövedelmi különbségek. A legkülönbébb szociális háttérrel rendelkező gyerekek jönnek ide. Van köztük jó módú zenész, de van albérletben élő, kenyérgondokkal küzdő család gyermeke is. Akad olyan gyerek, aki csak nálunk kap ételt, nálunk eszik délutánonként. Fő célunk, hogy ne kerüljenek a

lehet oktatni, de a speciális felzárkóztatásra is szükség van, mert minden tanulási út egyéni. A kettőt együtt kellene alkalmazni, de sok tanárnak, tanárnőnek meghaladja az erejét, módszertani felkészültségét. A differenciálás nem egyenlő a szegregációval. Amíg ez nem valósul meg, addig csak reménykedhetünk, hogy származása miatt büntetett diák nem lesz a közoktatásunkban. Sajnos a tankönyvekben is keveset olvashatunk a roma történelemről, kultúráról, pedig számtalan példája van az összeolvadásnak, a kapcsolódás-

kora lehetőség előtt állt, és amire képes is lett volna. Nem látom a cigány értelmiséget a döntéshozó hatalom közelében, de legyünk őszinték, ez nem is rajtuk múlik.

– **Mit tart legnagyobb eredményüknek?**

– Minden munkám arra irányul, hogy párbeszédet alakítsak ki az emberek között, vagyis köztem és a világ között. Abban biztos vagyok, hogy hatunk a társadalomra, és 2006-ban már kevesebben hiszik el Magyarországon, hogy nincs tehetséges roma gyerek.

Novak Imre

Vorbisaripe
Csorba Zoltanos,
le Jozhefoske
Foroske Romane
Slugaripeske
sherunesa

Csorba Zoltan si interesno manusha. Voj si sityari, socialno butyari, socialno sityari, kulturosko sheruno, politikako zhanari, socialno politukusho, kheresko sheruno thaj inke sagda sityol. Ande pesko trajo butfale butyi kerdas aba. Hanke terno-j, ba barvalo trajesko drom tordiyol pala leste.

Jekhe interesnone kheresko sheruno-j ande Jozhefosko foro. Le romane slugipe deshe bershengoj. 500–600 mashkarutna shkolake romane shavenge zhutisaren ande sityipe, thaj te zhanen te sityon lashes andej shkola. Kathe love thaj zhutipe hutiylen le shave ando sityipe thaj lenge sityara vorbisaren butivar le sityarenca andej shkola.

Kado kher si mashkar podrom jekh kollegiumo thaj jekh napközivo. Cerra pes tradipe keren kadi butyi, numa alapitvanyura keren kadi. Tela but bersh sasle but baxt thaj briga. Kana jekh avri ashol andaj shkola, ande kado andre merel o slugaripe. Phares zhanen te hatyaren kadal ande pengi butyi.

Naj slobodo te mukhas o musajalo asimolaciovo

Ande Csoba Zoltanosko trajo si butfali dyelura kethane. Shporto, sityipe, sityaripe, butyi, lashi voja keripe. Kana 14 bershengosas aba kerdas butyi, ratyine peske shkoli phirdas, peske panzh diplomilas. Le romengo trajo kamel te lasharel, kado tradel les ande lengo trajo.

– *Mangavtu, phen variso pa tute!*

– Kana lom te kerav butyi anda muro trajo lom te zhav. Pala romane shavore, pala roma kerdom butyi. Len kamav te sityarav te sityon. Trubul te sityon, na slobodo te den opre o maripe, trubul te keren maripe pala egalipe.

Chi somas lasho sityimasko shavo andej shkola, bajura sasma andej shkola, ba o shporto zuraless kamlom. Man, rakoshpalotake shavores, kaj anda kodo marde, ke muro dad vlaxicko rom sas, vaj anda kodo, ke muri dej romungrica sas, andej shkola anda kodo, ke rom som. Zuraless nasul sas muro trajo, de sasma jekh sityari, kon shporto sityardasma, voj pasha mande tordiyilas. Ferisardasma, te azbajle, zhutisardasma, te na phirav palaj shkola. Vi adyes kamipesa gindyisarov pe leste, voj bushol **Balogh Jozsef**. Voj cha-

cho pedagogusho-j, naj numa sityari.

– *Kaj sanas, so kerdan ande ijjavardeshenge bersh?*

– Kadi vrama sas e legmajlashi ande muro trajo. Baro demokratavo somas. Palal romenge dyelura but programura organizisardom, but butyi kerdom palal roma. Kadi butyi ande Jozhefosko foro zuraless lashi sas. Pa jekhe jozhefoske forosko modelo shaj vorbisaras, sar le romengo pes organizipe. Kulturako opre vazdipe sas, but butyi boldosardam pe sityipe andej shkola, but zhutipe line, kon zhutisarde le sha-

vorenge ando sityipe. Me somas jekh shon andej Amerika te sityuvav.

– *Andej Amerika so sityilan, so dikhlan?*

– Uzho avilas angla mande, hoj o chorro sakaj chorro-j. O gettovo vi ko the gettovo si, egalo-j soski morchi situ, na anda kodo chorro-j varikon, ke kalo-j vaj rom-i varikon. Si barvale thaj nashtig aven sakon barvale. Vi le barvalenge shavore barvale avna. But dyelura si vi kothe kode, sar amende. Le barvale manusha ande lashe oprune, mashkarutne shkoli phiraven penge shavoren ande kaver them. Ande Amerika

le statoske shkoli naj lashe.

– **Amaro sityipe andel shkoli naj lasho le chorre shavorenge. So gindyisares pa kado?**

– Zhanav, de chikana chi kamav te hatyarav. Chi kamav te merav andre ando romano dyelo. Amare themeske sherune chikana chikamen chacho romano programo. Trubulalo asimilaciovo si akanak amende. Naj lasho, te jekh vica chi pinzhalel peski historija, najla muzeumura, kaj le manusha shaj pinzharen pengi historija, tradicija. Najla but pinzharde manusha. Zurales brigaslo-j, hoj chi le romane sherune chi inkren fontoshoske, le roma te pinzharen pengi shib. Mashkar le chorre zurales but roma si. Kade gindyisarav, zurales fontosho avla lenge te zhanen e romani shib, le ungrura, kon chi trajon ande ungricko them.

– **O Romano Slugaripe interesno-j. So keren tume?**

– O diskriminaciovo nashtig dikhes aba but bersha, le sityara chi zhanen te zhutisaren le chorre shavorenge, ke von chi zhanen sar trubulas te keren kado. Andel shkoli naj lashi kadi butyi, andel ovodi majlahshi-j. Kothe majbiphares keren kadi butyi. O sitypesko programo le barvale shavorenge lasho-j, le chorrengi naj. Le lashe zvorura kamas te phandas kethane ande lengo sityipe. Shtar pedagogushura zhutisaren le shavorenge sako pala mizmeri, vorbisaren la mashkarutna shkolate sityarenca, soske problemura si le shavoren. Kaj o Romano Slugaripe teluna

shkolake sityara keren butyi, von zhutisaren le shavorenge. La mashkaruna shkolate sityarenca majcerra butyi zhanglam te keras lashes. Ande sityaripe kado si amaro bajo, hoj o sityari phendas e materiala, de naj interesno leske, hoj le sityimaske shave hatyaren vaj na. Pe kadal shave majinke trubul te las sama. Ame dikhas soske bajura si andel mashkarutne shkoli, butivar o sityari kaver kamel

pajeski kumpanija kerdam panzhvardeshe jozhefoske foroske shavorenge. Jive thaj zurales lasho sas. Ame kethane samas thaj kado zurales lasho sas lenge. Shaj dikhle, amelenca sam thaj zhutisaras lenge.

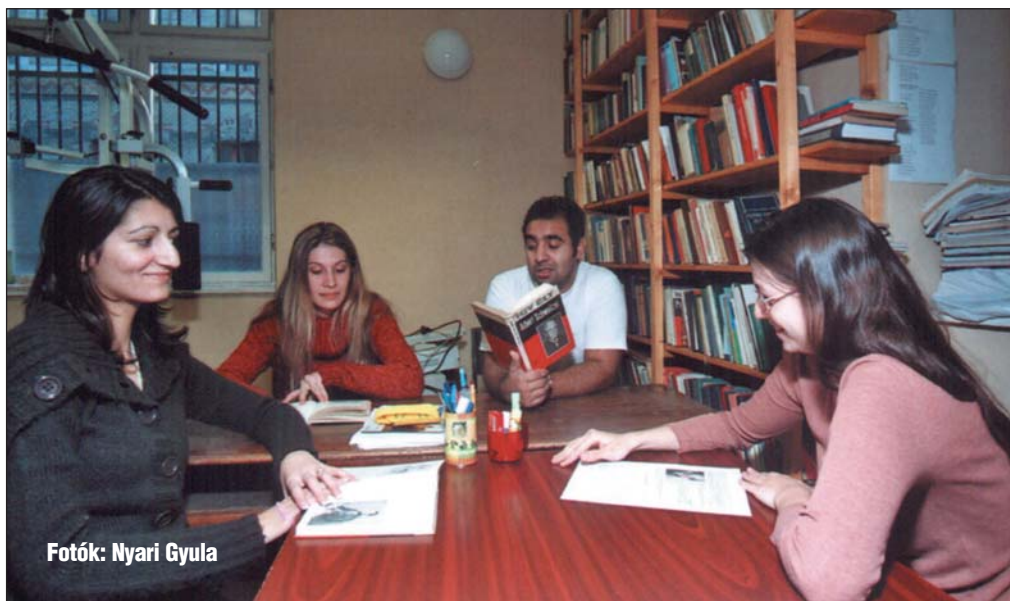
– But zhanglimaske manusha kado phenel, hoj fontosho avlas ande pedagogushosko sityaripe vi la kompetenciako zhanipe. Kaj kado trubul vi le thanesko pinzharipe.

phanden jekhvar ko them thaj kaj jekh kultura.

– **Vi ande opruni shkola sityares. Shaj ashunas variso vi pa kado?**

– Ande Győro sityarav sityimaske shavenge romane pinzharipe, shib, socialno butyi. Kamos te majbut avenas, kon kamen te zhutisaren pe kaver. But lashe butyara trubun, kon vi kamen te keren kadi butyi.

– **Phenes variso pa tyire dorura?**

te ashunel kathar le shavore, so voj sityardas.

– **Kon phiren tumende?**

– Vi ande ungricko them butfali roma trajon. Si sityarde, bisityarde, barvale thaj chorre. Safali shavore phiren kathe. Si mashkar lende barvale bashavaresko shavoro, de si zurales vi chorro, kas naj chi kher, chi manro. Si vi kesavo shavoro, kon numa amende xal varisavo pala mizmeri. Amaro cilo si, hoj le godyaver shavore te zhanen te sityon andej shkola.

– **So keren inke?**

– Ande jekh bersh dujvar keras kumpanija. Ande kado bersh anglunes

– Sile chachipe. Lush-talo-j o ungricko sityaripe, ke bi kethane bararipe nashtig sityaras le shavoren thaj sa shavenge trubul te zhutisaren, ke sakasko drom kaver si ande sityipe. Bute sityaren thaj sityarican naj dosta zor thaj dosta pinzharipe kaj kado. O diferencialipe naj egalo la segregaciososa. Shaj sunusaras, hoj andel sityimaske ginadya zurales cerra shaj ginavas pa romani historija, romani kultúra, pale pe but thana si kethane le ungrikona kulturasa, historijasa. O dujengo identitasho avlas fontosho le romenge, ke kade shaj

– Rodav o chachipe. Muro baro bajo si, hoj le romenge sherune chi bari-le kade, sosko shajipe sas angla lende, pe soste zhanlinesas. Chi dikhav le romane godyaveripe pashej zor.

– **So ginyisares, so si tumaro legmajbaro zhanipe?**

– Sa muri butyi kado si, te kerav vorbisaripe mashkar le manusha, mashkar mande thaj e luma. Lashes zhanav, hoj lashi-j amari butyi, thaj ande 2006-to bersh majcerra manusha patyan ande ungricko them, hoj naj godyaver romano shavo.

**Fordította:
Géczy József**

Paksi Éva

Esélyt kaptak

Az Integrált foglalkoztatásért

A szolnoki székhelyű „Oktatási és Továbbképzési Központ” Alapítvány 2004 augusztusában pályázatot nyújtott be a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium Humán-erőforrásfejlesztési Operatív Program Irányító Hatósága által meghirdetett „Hátrányos helyzetű emberek alternatív munkaerő-piaci képzése és foglalkoztatása” című rendelkezésre. A pályázatot pozitívan bírálták el, így 2005 márciusában az „Az Integrált foglalkoztatásért” című projekt kezdetét vehette. A programot az Európai Unió és a Magyar Állam támogatja.

A szegénység és a társadalmi kirekesztettség egyik meghatározó oka a munkaerő-piacról való kiszorulás, a munkanélküliség, különösen a tartós munkanélküliség és az inaktivitás. Ennek veszélye fokozottan fenyegeti a társadalom egyes hátrányos helyzetű csoportjait, különösen az alacsony iskolai végzettségű, vagy elavult, nem piacképes szakképzettséggel rendelkező munkanélküli embereket.

Az Alapítvány projektjének célcsoportja a halmozottan hátrányos helyzetű, tartósan munkanélküli, alacsony iskolai végzettségű, többségében roma férfiak és nők. Az oktatott szakmák a férfiak részére kőműves, a nők részére szociális gondozó és ápoló. A projekt célterülete a szolnoki kistérség.

Az alternatív képzési modell lényege, hogy a benne részt vevők foglalkoztatásuk közben szerzik meg azokat a készségeket és szakismereteket, amelyekre szakképzettségükhöz, sikeres elhelyezkedésükhöz, munkaerő-piaci és társadalmi beilleszkedésükhöz szükség van. A projekt résztvevői heti egy nap iskolai keretek között az Alapítványnál, amely felnőttképzési központ is, tanulták a szakmai elméletet, 4 nap pedig építőipari cégnél és szociális intézményben, foglalkoztatás közben szerezték meg a további ismereteket. A kőművesek a konzorciumi partner TOMA BAU zRt martfűi telephelyén dolgoztak, a szociális

gondozó és ápolók pedig a szintén konzorciumi partner rákóczi falvai Egyesített Szociális Intézményben.

A program időtartama 21 hónap. Ebből 2 hónapig tartott az előkészítő szakasz, a résztvevők kiválasztása, motiválása, ráhangolása a képzésre és a foglalkoztatásra. A közel 90 jelentkezőből a további két konzorciumi partner, a Lungo Drom Országos Cigány Érdekvédelmi és Polgári Szövetség, valamint a szolnoki Cigány Kisebbségi Önkormányzat többlépcsős kiválasztási rendszer alapján választotta ki azt a 20 főt, aki a programot elkezdhetette.

A képzési és foglalkoztatási szakasz 13 hónapig tartott.

A program teljes idején a résztvevők pszicho-szociális gondozásban részesültek, hiszen a munkanélküliség, különösen a tartós munkanélküliség az egyén családjára és környezetére is hatással van. A rendszerváltás óta lassan felnő egy olyan generáció, akik közül sokan már a tartós munkanélküliségbe születtek bele. Ezért olyan integrált megközelítések kidolgozása szükséges a munkanélküliség kezelésében, amely figyelembe veszi, hogy ez az állapot a család egészére kihat és olyan megoldásokat keres, amely a szülő munkaerő-piaci integrációjának segítése mellett a család többi tagját is, több irányból segíti.

Jelenleg a projekt záró sza-

kasának utolsó hónapjában vagyunk. A 20 fiatalból négy fő morzsolódott le, 15 fő megszerezte a szakmunkás bizonyítványt és jelenleg nyolcan dolgoznak az elsődleges munkaerő-piacon.

Nővéreként dolgozni

Polyákné Agócs Ilona a rákóczi falvai Egyesített Szociális Intézmény vezetője, és egyben a projektben résztvevő szociális gondozó és ápoló tanulók termelési irányítója is volt. Vezetőként azt vallja, hogy a minőségi szociális munka csak akkor valósulhat meg, ha a

A program első babája: Karácsony Dorina és anyukája

Kállai Gyuláné: Ez egy nagyon felelősségteljes munka, és büszke vagyok arra, hogy roma létemre nővérként dolgozhatok egy gyönyörű otthonban.

dolgozók teljes mértékben azonosulnak az intézmény célkitűzésével, hitvallásával. „Óriási felelősség ez mindannyiunk számára. **Dr. Sikó Zsuzsa** orvos-igazgató szavaival élve: „Emberi sorsok mélyeséges kútjai nyílnak meg előttünk, nap nap után”. A projekt kezdetén az igazgatónő így nyilatkozott: „Bízom benne, hogy a programban részt vevő tanulókról a gyakorlat végén azt mondhatom: rendelkeznek mindazokkal az ismeretekkel, személyiségjegyekkel, amelyekkel egy szociális szakembernek rendelkeznie kell.”

Az igazgatónő a projektről alkotott véleményét az alábbi módon összegezte: „A résztvevők 80%-a cigány származású volt. Kezdetben gondot jelentett, hogy a cigány hagyományokat nem tudták összeegyeztetni a napi munkavégzéssel együtt járó körülményekkel, egy-egy munkakörrel összefüggő hiányosság fő indikátoraként a cigány kultúrát nevezték meg. Ez a probléma a napi megbeszélések hatására egy hónapon belül megszűnt, sem a résztvevők, sem az ellátottak részéről nem merült fel a

cigány származás kérdése. Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy az előttünk gyakorlatilag ismeretlen kultúra gazdagságának, vonzó tartalmainak is részesei lehettünk az idősök iránti mély tisztelet révén, illetve a csoport által összeállított kultúrműsorok során.

A projekt sokrétűsége, tartalma és tevékenységei, a megfelelő szakemberek részvétele, a megfelelő anyagi juttatás, a képzés alatt olyan lehetőséget biztosított a projekt résztvevők számára, mellyel minden résztvevőnek élnie kellett volna. Sajnos ezt a lehetőséget, a munkanélküliség béklyójából való kitörés lehetőségét nem mindenki értékelte.”

Kállai Gyuláné továbbfoglalkoztatását az ESZI vállalta. – A projekt mindenképpen sokat segített nem csak nekem, de mindannyiunk számára, akik részt vettünk benne. A származásom miatt hátrányos helyzetben éreztem magam, mert voltak olyan munkahelyek, ahol ezt éreztették velem és nem szívesen alkalmaztak, vagy fel sem vettek. Az első napokban itt is okozott ez némi kényelmetlenséget, de hamar

elfogadtattuk magunkat az idősekkel. Nagyon örültem, mikor megtudtam, hogy az ESZI továbbfoglalkoztat, ugyanakkor kicsit aggódtam is, mert úgy gondoltam, hogy újra bizonyítanom kell. Nem a munkától félttem, hiszen a 13 hónap alatt elsajátítottuk a tudnivalókat, inkább attól, hogy újra be kell illeszkednem a többiek közé. A munkatársak elfogadtak, jól tudunk együtt dolgozni.

A projektben való részt vétel mindenképpen kitörést jelentett a számomra. Szakmát szerezhettem, és hát anyagilag is sokkal jobb nem minimálbérből élni. Albérletben lakom a kisfiammal, és most sokkal több mindent meg tudok neki adni, mint eddig. Közalkalmazott lettem, határozatlan idejű szerződéssel. Nagyon fontos, hogy tudok tervezni, hogy jól érzem magam a bőrömben. Ez egy nagyon felelősségteljes munka, és büszke vagyok arra, hogy roma létemre nővérként dolgozhatok egy gyönyörű otthonban.

* * *

A zagyvarékesi **Pajor Hajnalka** foglalkoztatását 4 társá-

val együtt a projekt gazda Oktatási Alapítvány vállalta. Az Alapítvány alaptevékenységei között szerepel többek között a szociális tevékenység, családok segítése. Várhatóan 2007 januárjában indítja útjára támogató szolgálatát, addig viszont a szociális gondozó és ápolók Szolnok és a környező települések idős, beteg embereinek segítenek.

– Amikor elkezdtem a programot, mondja Hajnalka, egyetlen céloom volt, hogy munkám legyen, hogy a családomnak biztosítsam a megélhetést. Tudom milyen az, amikor minden gondolatot csak a mindennapi betevő megteremtése tölt ki. Már a legelső pillanatban tisztában voltam azzal, hogy mekkora lehetőség a program nekem és a családomnak. Szakmát szerezni úgy, hogy fizetést is kapok közben, és még utána is dolgozhatok!? Hát valljuk be, a mai világban csoda számba megy. Én részese lehettem ennek a csodának, amit külön köszönök az Alapítvány munkatársainak és a programban dolgozóknak. Nem csak szakmám és állásom lett, hanem márciusban házat tudtunk venni. Most már nem azon gon-

„Nem csak szakmám és állásom lett,
hanem márciusban házat tudtunk venni.”
A fotón középen Pajor Hajnalka

dolgom egész nap, hogy mi lesz velünk, hanem azon, hogy hogyan tehetem még jobbbá a gyerekeim életét. Ami külön csoda, hogy beiratkoztam egy esti gimnáziumba, mert szeretnék leérettségizni. Úgy gondoltam, hogy ezzel is nagyobb esélyem lesz a jövőben.

Szeretem a munkámat, mert nagyon sok jó ember vesz körül. A gondozott idősek és a kollégáim is szeretnek, elfogadnak. Számíthatok rájuk, és ez nagyon sokat jelent nekem. Szeretném továbbra is jól teljesíteni a munkámat és szeretném, ha továbbra is maradhatnék az Alapítvány szárnyai alatt.

A valós esélyeket azoknak kell biztosítani, akik valóban tudnak vele élni

A kőműves szakma gyakorlati képzés-foglalkoztatás részének lebonyolításában vett részt a TOMA BAU zRt. **Paksi Éva**, a projekt vezetője nagy

szerencsének tartotta, hogy egy közvetítés segítségével rátalált a program szempontjából minden igényt kielégítő cégre. **Dr. Tomasovszky István**, a cég jogi és üzletviteli tanácsadója, a kőműves tanulók termelési irányítójaként követte nyomon a fiatalok gyakorlati munkáját. Egyfajta koordinációs feladatot látott el, ami nem kis empátiát és pedagógiai hozzáállást igényelt. A projekt zárásaként így összegezte véleményét: – A program nagyon fontos és szükséges, pontosan azért, mert az elesett emberek egy szakmát tanulhatnak. Ezt a Magyar Államnak és az EU-nak egyaránt segíteni kell. De nagyon fontos a kiválasztás, mert a valós esélyeket azoknak kell biztosítani, akik valóban tudnak vele élni.

Cégünk, mint konzorciumi partner egy főt foglalkoztat tovább. Zsoltnak nem csak munkát adtunk, hanem egy új életet. Lakhatását is segítettük megoldani. A képzés befejezése óta eltelt fél évben már elég nagy gyakorlatra tett szert. A

zsaluzástól a falazásig minden munkafázisban kivehetette a részét a szálloda építésénél. Egy 44 szobás családbarát gyógyszállodát építünk a gyógyfürdőhöz kapcsolódva. Bízom benne, hogy Martfű idegenforgalmára jó hatással lesz, de azt gondolom, kihat majd munkaerő-piacára és a gazdasági helyzetére is. Alapvetően külföldi keresletre számítunk, mert a környéken és itt helyben nem sok a fizetőképes kereslet. Áprilisban a tervek szerint már átadásra kerül a szálloda, és azután gőzerővel a strand kiépítésére koncentrálhatunk. Szóval Zsoltnak nem kell attól tartania, hogy nem lesz munkája. Csak rajta múlik, hogy akar-e nálunk maradni.

Zsoltnak nem csak munkát adtunk, hanem egy új életet

– Az én életemben lényeges változást eredményezett a program teljesítése. Kaptam egy szakmát, munkahelyem lett és önálló életet tudok élni. Korábban egy család fogadott be. Munkámért cserébe szállást és

ételt kaptam, de nem igazán volt nyugodt életem. Most minden pozitív irányba változott. Önállóan élhetem az életem, mert van munkám, és van fedél a fejem felett. Jól érzem magam a munkahelyemen, befogadtak és minden segítséget megkapok a boldoguláshoz. Azt hiszem a munkámmal is meg vannak elégedve. Nagyon sok új kőműves technológiát ismertem meg mióta részt veszek a szálloda építésében. Azt gondolom, hogy a gyakorlatszerzés és a fejlődés a mi szakmánkban is elengedhetetlen. Szeretnék itt letelepedni, nyugodt és nagyon szép kis város Martfű. Úgy érzem, mintha egyfolytában üdülnek.

* * *

A projekt eredményeképpen 16 fő foglalkoztathatósága és társadalmi beilleszkedése javult. A lebonyolítók bíznak benne, hogy az egyéni képességeket figyelembe vevő alternatív képzési és foglalkoztatási programjuk modell lesz az újabb képzésekhez, valamint elindít a munkaerőpiacon egy bizonyos fajta esélyteremtő szemléletváltást.

„Most minden pozitív irányba változott. Önállóan élhetem az életem, mert van munkám, és van fedél a fejem felett..” Fotók: Lukács Ilona és Paksi Éva

Lukács Ilona

Segítsen, hogy segíthessünk!

Kati néni 67 éves két-egyházi oláh cigány asszony. Míg testét betegség emésztte, napjait a nincstelenség, éhezés, fázás. Végző elkeseredésében tollat ragadott, hogy megírja szerkesztőségünknek sanyarú sorsát, abban reménykedve, hátha valaki nem engedi, hogy megfagyjon a télen... Merthogy ez a legnagyobb félelme, a **hideg**.

Egyedül él depresszióban szenvedő lányával és annak 6 éves kisfiával, akik helyett neki kell „gondolkozni”, mert ők nem képesek rá. Egyetlen fia, aki segíteni tudta a még harmincezer forint nyugdíját sem kapó édesanyját, tizen-nyolc hónapja váratlanul összeesett és meghalt. „Inkább engem vett volna magához az Úr!”, tör ki könnyekben a fájdalom és értetlensége minden percben, mert nem érti az érthetlent, hogy miért pont az Ő fia, aki még beteg sem volt soha.

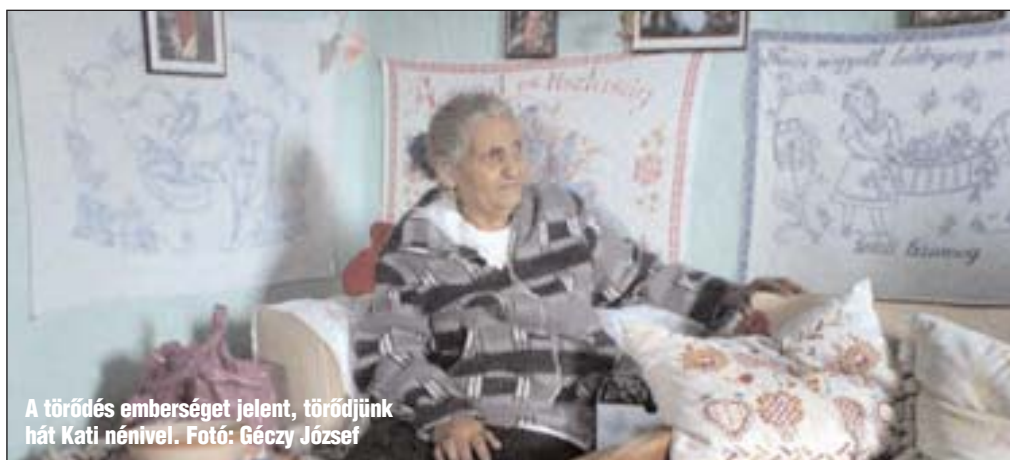
Sorolja bajait, testén a hasnyálmirigy gyulladástól a trombózisig, mutatja a kiválatlan receptek sokaságát,

hogy hát miből is váltana ki, mert azt a kis pénzt is elvinné, ami van. Dolgozni nem tud, sem Ő, sem a lánya, aki még a házból sem tud beteg-

hát **néha jönnek jóslatni**, mert Kati néni örökölte a tehetségét. Megmondja a múltat, jelent és a jövőt. Jót és rosszat egyaránt. Kár-

nyeivel kért, hogy ne hagyjuk megfagyni... Elmondja mindenkinek, amit tudni akar a sorsáról, életéről, csak fája legyen téle...

Karácsony közeledtén, az amúgy sem kevés nyomorúság még inkább láthatóvá válik... Látjuk az utakon, az aluljárókban, az óvodákban, iskolákban, falvakban, városokban, cigányok közt és azoknál is, akik nem azok... Látjuk, mert az évnek ezen idejében a lélek az úr. Érzé-

A törődés emberséget jelent, törődünk hát Kati nénivel. Fotó: Géczy József

sége miatt kimozdulni. Házában egyetlen szobában vannak összehúzódnak, mert a ház többi része omladozik és életveszélyes. Csinálgatta Kati néni, amíg bírta a keze meg a lába, de egy jó ideje már felállni is alig bír. A helyi önkormányzat néha egy-kétezer forintos segéllyel tud segíteni, de más lehetősége nincs. Sok a szegény cigány a faluban, ha tudna segítséget kérni mindegyiknek. Magyar szomszédai szánják meg néha ezzel-azzal, meg

tyából, ólommal, tenyérből, szemből, látja a sorsot. De azt soha nem mondja, mit adjanak a szerencsének, csak azt, hogy kedden, pénteken és vasárnap jöjjenek, mert az a sors napja... S hogy valós-e, amit lát!? Számítson az én szavam! Szememből, majd az ősi kártyából arcomba zúdította az összes jelenlegi félelmemet és örömemet. A jövőt csak azért nem, mert nem kértem belőle... Megáldott, mert azt mindenkivel megteszi, s kicsorduló köny-

kenyebben reagálunk a kérésre, a segítő szándék utat tör, megmutatkozik adakozásban, felajánlásban, néha egy mosolyban, egy jó szóban... A törődés emberséget jelent, törődünk hát Kati nénivel.

Felajánlásukat a szerkesztőségünkön keresztül is megtehetik, vagy közvetlenül Kati néninek.

Farkas Mihályné
Tel.: 30/267-8368
5740 Kétegyháza
Damjanich út 17.

MINDENÜK ODAVESZETT...

November elején a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Cigádon leégett Lakatos Oszkár és családja otthona. Mindenük odaveszett. Szerencse a szerencsétlenségben, hogy a tűzben senki nem sérült meg. A helyi polgármesteri hivatal amiben tud, segít a családnak: albérletet biztosítanak részükre és a tetőszerkezetet is megjavíttatta.

Kérjük, hogy akik megtehetik, és akik segíteni szeretnének a családon, akár Szerkesztőségünkön keresztül is megtehetik, de közvetlenül **Lakatos Oszkár**nak is jelezhetik esetleges támogatásukat.

Lakatos Oszkár elérhetősége: 06-20/522-5028

Halottak napja

A világszerte november 2-án megtartott „halottak napja” hagyománya **Szent Odilo** (962–1048) clunyi apáttól ered, aki az emléknep megtartását az anyaegyházához tartozó valamennyi bencés kolostorban először 998-ban rendelte el. A megemlékezést a 14. századtól már az egész keresztény világ egyetemes hagyományaként tartották számon. A katolikus tanítás szerint az élő hívek imája segít a holt lelkeknek, hogy megtisztuljanak, és így megláthassák Istent a mennyben. A protestáns egyházak is megtartották, illetve átvették az elhalt családtagokra, rokonokra, ismerősökre való emlékezés ünnepét.

A magyar néphagyományban a hazalátogató halottak számára ételt, italt készítettek s megterítettek az asztalon (só, kenyér és pohár víz is került a terítékhez). Ezen kívül alamizsnálkodtak („kóduskalácsot” osztottak, megvendégelték a szegényeket). A naphoz munkatiltalom is fűződött (pl. nem volt szabad mosni, nehogy a család halottai vízben álljanak; s úgy tartották, aki mezei munkát végez, az keléses lesz). A halottak miséje is tükrözi a halállal kapcsolatos paraszti hiedelmeket a hazajáró túlvilágiakról.

Mára e szokások szinte teljesen kikoptak, s egyébként is erősen megfogyatkoztak: a temetőjárás, az ottani sírgondozás, csokrok, koszorúk elhelyezése, valamint a sírkerti vagy otthoni mécsesgyújtással történő emlékezés vették át

a helyüket, váltak általánossá.

November 1-2. körül idén is megteltek a temetők. Mindenki igyekezett a maga módján kegyelettel emlékezni. Ilyentájt és ilyenhelyt nyitottabb, elnézőbb az ember. Mégis, ha azt látták, hogy egy másik sírnál többen pálinkásüveggel, borosflaskákkal a kezükben énekelgetnek jó néhányan, megütköztek rajtuk. Ha vidám dalokat húzott egy hegedű, nem különben. Amennyiben azzal szembesültek, hogy asztalnak használják a sírkövet:

tányérok, vagy lábaskák sorakoznak a tetején, amelyekből többen falatoznak, igencsak csóválták a fejüket. „Cigányok!” – jelezték egymásnak megvetően.

Pedig a megbíráltak is emlékezni jöttek. A halott jogán, az elmúlás fájdalomtól verten. A maguk hitével és szokásaival éppúgy a tisztességtevés vezette őket, mint bárki mást, ki sírokat keresett fel.

Egykorú sajtótudósításokból tudjuk, hogy több faluban, ahol zenész cigány nemzetség is élt, már a századelőtől szokás volt a fiatalon elhunytak, s a cigányok sír-

jánál a halottak napi zenés tiszteletadás. A székelyföldi cigányok körében még ma is eleven hagyomány, a fővárosi köztemetőikben tett panaszokból pedig tudni lehet: a világvárosi cigányság körében is újraéled. Nem gyászzene, hanem az elhunyt kedvenc nótája kerül ilyenkor a vonókra. Érdemes majd ezzel kapcsolatban a kántorjánosi plébános – a cigányok és a gyászdalok viszonyáról elmondott – véleményét is figyelembe venni, amit később magunk is idézünk.

Erdős Kamill, a legendás cigánykutató külön tanulmányt szentelt a cigány halotti kultusznak (Cigány temetés), amely a Néprajzi Közlönyben jelent meg 1958-ban, tehát egy távolabbi jelent mutat be.

Így ír a tótkomlói oláh-cigány (kherare) temetésről: „a halottal együtt temetik a pipáját, vagy ha cigarettázott – néhány szál cigarettát dobnak a koporsóba, amelybe aprópénzt is tesznek. Ennivalót, innivalót nem szoktak a koporsóba tenni; de az öreg Totóné öntött a ko-

porsóban fekvő urára egy pohár bort, mert az ura, amíg élt – igen szerette a bort”. Ugyancsak itt ír arról is, hogy karácsonykor, újévkor, húsvétkor és karácsonykor a komlósi romák a temetőbe visznek például fél liter pálinkát és az elhalt hozzátartozó sírjára öntik. Ez nem azt jelentette, hogy az illető nagy szeszbarát lett volna, hiszen később hozzátesszi: „Ha valaki az életében nagyon szerette az italt, annak többet öntenek”.

Feljegyezte azt is, amit egy karácsony délelőtti kocsmázáskor látott. „Együtt ittam Mujkóval, aki a földre döntött egy kis pálinkát a poharából és így szólt: apámnak is boldog karácsonyi ünnepeket kívánok...” Húsvét éjjelén viszont – írja Erdős – a nők éjfél után kimennek a kútra és vödörből öntenek vizet az útra a halottaknak, mert „o mulo ane kever lume vi pel” (a halott, a másik világban is iszik) – így akinek több halottja van, az több vizet önt.

A halottak napja környéke azonban számukra is adott kegyeleti feladatot: Minden-szentekkor ételt, italt és cigarettát osztottak a náluknál szegényebbeknek a halott emlékére. (Egyébként az év első gyümölcsseit, az első friss főzeléket is a halottak emlékének ajánlva adják idegeneknek, általában a szomszédságnak, a szomszédgyerekeknek.)

Juhász Éva a kántorjánosi cigány közösség temetési szokásairól 2000-ben a Romológiai Kutatóintézet által kiadott „Moro raj jertyiszár” című könyvében írta, hogy a helyi romaság hagyományai jelentősen eltérnek a magyarokétól. Okát abban a cigány hitben vélte felfedezni, mely szerint a halál után ugyanaz az életforma

folytatódik, ami itt a földi létben félbe szakadt. „Lát-szólag egyforma sírok vannak, de a cigány sírok belseje egy kisebb lakosztályra emlékeztet. A sírokat kitépázzák, berendezik és minden jóval ellátják [a halottat], mint földi életében.” Idézi a helyi plébános véleményét is, aki elmondja, hogy a cigányok félnek, tartanak a halottaktól. „Nem szeretik, ha halottas éneket énekelünk a templomban. Azt vallják, hogy a halottól félni kell, de ugyanakkor nagy tisztelettel is vannak iránta. Sok mindent áldoznak fel egy-egy temetés alkalmával. Bár egyre kevesebb, de még mindig van rá példa, hogy berendezik a sírját, mintha a háza volna.” A cigányok érzelmdúsabb világa – teszi hozzá – az egymáshoz való erős kötődés hozza magával, hogy nehezen viselik el a halál tényét.

Arrafelé nem csak november 2-án, de az elhunyt név- és születésnapján, házassági és halálozási évfordulóján, karácsonykor s húsvétkor is kimennek a temetőbe. Húsvétkor van, aki pászkát és tojást visz szeretett sírjához – írja Juhász Éva. A cigányságnál az utóbbi időben divatba jött, hogy fényképet is tesznek a síremlékre.

Oláh Judit a hodászi tapasztalatait adta közre 2001-ben „A hodászi cigányok vallási élete” címmel. Ő említ meg egy szokást, amely – miként tapasztaljuk – némileg átalakulással a nagyvárosi cigányság körében is egyre elterjedtebb a halottak napján. Hodászon azonban temetéshez, a halottnak járó végtisztességéhez kötődik. „Az elhunyt közeli rokonai, barátai elbúcsúznak tőle a sírba tétel előtt. Utoljára koccintanak vele, a koporsóhoz érintetik

a félliteres pálinkás üveget, egy kortyot isznak belőle, a többi a halottra, a koporsóra öntik. Élő és halott közötti, még egy pillanatig tartó kapcsolat ez a koccintás. Közben búcsúztatót énekelnek...” Hodászon sem egy napnyi emlékezés a cigány halottak jussa. Vallásos és világi ünnepeken egyaránt megemlékeznek közeli és távoli rokoni kapcsolatban lévő halottaikról – jegyzi meg a szerző.

Karsai Ervin egy tanulmányában (Cigány hagyományok..., 1994.) azt írja, hogy a temetés után hat hétig a halottnak is terítenek a családi asztalnál, utána már csak évente egyszer, a halottak napján, amikor a család emiatt összejön. Ilyenkor „idegeneket is megkínálnak, legyen a halott lelke előtt, mondják”.

Sándor Annamária 1997-ben vizsgálta, majd adta elő egy bajai konferencián a cigányság Bács-Kiskun megyében még eleven szokásairól szerzett benyomásait. A hagyományos roma közösségekben mindenütt dívó halottvirrasztás és halotti tor menetének ismertetésén túl ő is kitér rá, egyik adatközlőjét idézve: „...a temetőbe menet pálinkával öntözik a kocsit és a koporsót, s közben azt mondják, hogy Andge lengi odji! (A lelke üdvéért!), s közben természetesen a kísérek is isznak.” Előfordult, hogy a sírhely oldalát kiteglázták, s ebbe tették a koporsót. Ezt lefedték deszkával, és így temették be, „hogy a föld ne nyomja a halott mellét” – mondja a kutató. A még nyitott sírba pénzt, cigarettát, bort, pálinkát tettek útra-valóként. Érdekességként azt is megemlítette, hogy erre fele a cigány halott fejfájára lópatkót szegeznek, hogy szerencse kísérje az

utolsó útján. Kutatásai szerint a megyében itt a halottak napját megelőző, november 1-jei „Mindszentek napján és a halál évfordulóin” ke-resték fel a sírokat, látogat-ták végig a család halottait. „A sírnál közösen ettek, ittak, imádkoztak, meglo-csolták a sírt a halott ked-venc italával...”

Úgy hiszem, a többségi sajtónak egyik alapvető feladata lenne megismertetni a cigányok sajátos, de nemzedékről nemzedékre hagyományozódó halott-tiszteleti szokásait, hogy a temetőjáró nagyközönség ne higgye kegyeletsértésnek, részeges dajdajozásnak, szörnyű illetlenségnek, ami nem az. Ne lehessen ez újabb stigma a hazai cigányságon.

A kisebbségi sajtónak is van feladata, felelőssége (s az abban dolgozó újságírókat is súlyos mulasztás terheli). Nekik – nekünk – azt kell tudatosítani, hogy semmiféle kegyeleti tevékenység nem sértheti mások békés emlékezéshez, elme-rengéshez való jogát. Mindenki annyi megértésre jogosult, amennyit maga is tanúsít mások iránt. Mielőtt előkerülne hát a hegedű, illendő a szomszéd síroknál imádkozókkal szót váltani arról, hogy miért is vidám az a nóta, amit lehetőleg halkan s kevésszer, feltétlenül muszáj elhúzni, elénekelni. Évről évre tudatni szerencsés a mindenünnen szomszédos sírok lehorgadt fejű látogatóival – akár egy-egy szál virág kíséretében –, hogy mit keres a kezekben a pálinkásüveg. Megértést csak az remélhet, amihez adódik magyarázat. Higgyék el, a tisztes szándékhoz előbb-utóbb a tisztelet is megérkezik!

Hegedűs Sándor

„Mintha egy kövekkel teli hátizsákkal próbálnék hegyet mászni.”

Egy újsághír: „Gyermekei előtt vertek halálra egy férfit Olaszliszkán, mert autójával elsodort egy kislányt. A tiszavasvári Szögi Lajos két gyermekével Vámosújfalura tartott, hogy barátaiktól elhozzák a harmadik, legnagyobb testvérét, amikor Olaszliszkán egy kislány az autójuk elé lépett. A jármű elsodorta a kilencéves gyermeket, aki elesett. A tanár megállt, kiszállt, hogy megnézzé, mi történt, ám a kislány ekkor elszaladt. Rokonai azonban hamar megjelentek és szidalmazni, verni kezdték a férfit. A tanár a földre került, ám támadói még ott is rugdosták. Mire a hatóságok megérkeztek, a meglinccselt férfi belehalt sérüléseibe.” (Új Néplap, 2006. okt. 17.)

Szögi Lajos halála megdöbbentette és megrendítette a közvéleményt, mert mindaz, ami történt, megmagyarázhatatlan. Egyes szélsőséges és uszító vélemények szerint „a bűnelkövetésnek etnikai arca van, a romák kollektíven felelősek a gyilkosságért”. Több cigány szervezet szinte a hír megjelenése után azonnal fontosnak tartotta leszögezni: ami történt, nem romaügy, hanem bűnügy, és a magyar törvények mindenkiére érvényesek nemtől, kortól, szociális helyzettől és etnikai hovatartozástól függetlenül.

Az alábbiakban néhány továbbgondolásra alkalmas véleményt közlünk.

Mit csináltak cigányok!?

Velem, a gyerekeimmel és minden olyan testvérünkkel, akik most miattatok kényszerülünk puszta létünkért is félni... Miért nem látjátok, amit Én akkor is látok, ha csak magamban létezem!? Azt, hogy viselkedésünk hatással van mások viselkedésére, és ha ebben a társadalomban akarunk létezni, akkor magatartásunknak követnie kell a többségi normák vonalait, mert ha nem ezt tesszük, örökös penge-elen táncoló elfogadásunk, s ezt szolgáló küzdelemünk mit sem ér. Mit sem ér, ha Ti néhányan nem értitek meg, hogy a befogadók társadal-

mát meg kell kapnunk, mert mi akarjuk és nem ők! Akarjuk a puszta létünkért, a valahova tartozás szerelméért, s akarjuk a gyermekeinkért, kiknek jövőjét nem megvetve és megtűrve képzeljük, hanem multikulturális tökéletességbe ágyazva.

Miért nem értitek, hogy bármit tesztek, egy egész népet ítélték ítélezésre, s Ők megteszik egyetlen alkalmat el nem szalasztva, hiszen e zűrzavaros, válsággal teli időszakban kell valaki, egy ember, egy család, egy egész nemzetiség, akiket bűnösnek kiálthatnak hányatott sorsukért. Bűnös kell vezéreik hazugságáért, akik korról-korra rossza oldalra állva döntik elnyomásba tehetetlen népüket. Bűnös kell a tehetetlenségnek, s Ti néhányan még céltáblát is akasztotok mellettekre, nem törődve sajátjaitok meghurcolásával.

Miért nem értitek, hogy bármit tesztek, egy egész népet megítéltetek. Ha éneksz, cigányként nem teheted „csak” magadnak! Ha kamera előtt élsz, cigányként a „hogyan” nem a Te jogod! Ha tanulsz, cigányként nem tagadhatod meg, hogy másokért is tetted! Ha felelősen nyilatkozol emberként, akkor is cigányként képviseled népedet! Ha ÖLSZ, halálra ítéled népedet is!

Térjetelek hát észhez végre! 260 láthatatlan önjelölt ve-

zetőnk! Ne a vajdarendszer visszaállításában akarjátok üzleti érzéktől fűtve hinni, s ne akarjátok azt másokkal sem elhitetni! Új világ van, s ha ebben nem alkotunk új értékeket, még egy sanszunk nem lesz!

Alkossatok hát új Romani Krist, amely egyformán szeret cigányt és nem cigányt, s a felnövekvő generációnak megmutatja, hogyan erősödjön identitása mások elfogadásában...

(Lukács Ilona Tiszapüspöki)

Mit jelent Cigánynak lenni?!

Számomra a mindennapi harcot egy előkelőbb helyért a társadalom bűzös szenny-től tocsogó „ranglétráján”. Mintha egy kövekkel teli hátizsákkal próbálnék hegyet mászni. Lehetetlen... Lehetetlen, mert ha egyet lépnek előre a „testvérek” azonnal kettőt húznak hátra. Lehetetlen, mert a cigány csak akkor érdekes, ha megbotránkoztat, s ha jót cselekszik nem, csak anonim marad, de még tudomást sem vesz róla senki, csak ha öl vagy rabol.

Hetekkel ezelőtt brutálisan megölték Olaszliszkán egy férfit. Borzalmasan sajnáltam. A sajtó hetekig az elkövetők etnikai hovatarozásán csámcsogott. Annyit írtak a romákról, hogy az áldozat és családja már nem is számított. Követelték, hogy a cigányság érezze

saját felelősségének... Arra nem gondoltak, hogy magamtól is annak érzem, s nem várom el hogy felhívják rá a figyelmem. Minthogy azt sem várom, hogy a móri mészáros neve elé gádzsó legyen írva, vagy hogy a „szimpatikus” fiatalember-ről (aki élve ásta el tizenhárom éves áldozatát) megjegyzzék, hogy nem cigány. De az is elgondolkodtat, hogy miért lehet magyarázata annak a nem roma apának tettére – aki álmukban gerincig vágta lányai torkát – hogy nehéz gyermekkor volt. Lehet hogy nem elég brutális tett!? Engem mégis ugyanúgy felháborít! Mint-hogy az is elég felháborító, ha egy nem cigány sorban áll a postán, az biztos cseket ad fel, de ha ezt én teszem, tuti hogy segélyre várok. ((Honnan tudod?)).

Nézzük meg mit akar látni a többség! Szemükben a helyett, hogy asszimilálódnánk, városok, falvak pere-mén „rezervátumokban” élünk, persze saját szabad akaratunkból és kicsit sem kényszerből. Ha egyedül, és nem a „nagy közönsben” él-nénk, biztos unatkoznánk és keresnénk valami munkát. Így viszont, hogy sokan vagyunk, egész jól elmegy a nap. Beszélgetünk, „tanítjuk” egymást, rájövünk hogy egyikünk betegbb mint a másik, és hogy mennyire elvagyunk nyomva.. Saját szabályokat alkotunk, és ha valakinek nem tetszik,

ráerőszakoljuk, rosszabb esetben agyonverjük. Választáskor szavazunk a rokonainkra vagy barátaink rokonára, még az sem baj, ha tudatlan... KIKNEK JÓ EZ?! Mert senki ne gondolja, hogy ma elgondolom és holnap „díszcigány” lesz. Főleg nem 1-2 elemivel, mert ez csak komoly politikai hátszéllel lehetséges. Mondjuk ki: ezek a „sötét állatok” bankot úgysem robbantanak, viszont a romák ezzel letudva, megkapják az éves költségvetést, amiből a szűk kör egész jól él, és ha robban a bomba, van kire mutogatni. Mit várunk addig, amíg az nyeri a választásokat, akinek a legnagyobb a családja?! Érdekes módon ez nem zavar egy politikust sem.

Miért nem hívja fel senki a figyelmünk, hogy nem beilleszkednünk kell, hanem elfoglalni pozíciónk a társadalomban, ami személyre szabottan kell hogy megtörténjen, nem pedig egy kalap alatt, etnikai alapon! Miért nem hangoztatja egy politikus sem, hogy a romák is magyarok és igenis nekünk is vállunkra kell venni a nemzeti identitás terhéért, gyönyörű! Én azt mondom, aki nem érzi a magyar mivolt nagyságát, az keresse fel hazáját, attól függetlenül, hogy milyen származású. Mert én jártam görög városban Magyarországon, ahol az utcablák is görögül vannak írva, ahol aki görög, az mindenkinek felett, aki nem, az csak egy xeno (hitetlen, nem egyenrangú)! Vagy aki járt már magyar szerb városokban, falvakban, az tudja hogy a szerbek híresen büszkéek hirtelenségükre, erőszakosságukra, és hogy aki nem szerb az nem is ember a szemükben. A papot is elkergetik, ha nem szerbül celebrál!

Ez persze senkit nem zavar. Megjegyzem semmi problémám ezekkel a népekkel, csak érzékeltetni akartam, hogy minden Magyarországon élő kisebbség önérzetének megnyilvánulá-

saiban találhatnak a magyarok kivétel nélkül. Persze az ő bőrük világosabb, így szerencsésebbek... Mégis nagyon szeretek MAGYAR LENNI! És Te?

**Lukács Adorján, Budapest
(Egy „cigány” magyar,
aki éli a cigányok életét,
s közben
nem felejt el
magyarnak lenni...)**

**„Nincs olyan bűn,
amit kizárólag
csak egy nép követ
el...”**

Számomra mit jelent hazaszeretőnek lenni? Aki származását nem tagadja, megőrzi a tradíciókat, és közben be tud illeszkedni a társadalomba, az azt gondolom, hogy ezerszer többet ér, mint aki „csak” a születésénél fogva tartozik a többség közé és nem az életvitel miatt! Nincs jelentősége a származásnak a haza szeretetében! Ugyanúgy nincs, mint ahogyan a szem, vagy a bőr színének sem.

Nincs olyan bűn, amit kizárólag csak egy nép követ el, éppen ezért nincs is értelme másra mutogatni. Meg kellene érteni, hogy a probléma közös! Cigány és nem cigány képviselőinkből hiányzik az a fajta identitás, ami a haza imádatának első sorába emelné Őket! Gyakran azt érzem, hogy önös érdekektől vezérelve Ők azok, akik mélyítik a különbségeket és lerombolják a hidakat. Ha az olaszliszkai eset kapcsán íródott véleményekből kihagynánk, hogy milyen etnikumról van szó, akkor válogatás nélkül ugyanaz a bajok forrása a többségi társadalomban is. A cigányok kiélezett helyzetén csakis a pozitív példák segíthetnek. Sok olyan cigány ember, aki felvállalva származását mutat példát életével, munkájával úgy a sajátjainak, mint a többségnek. Sajnos ezek az emberek kisebbségben vannak a kisebbségben is, de mégis ez

az egyetlen járható út a közeledésben.

Stark Ferenc (egy hazafi)

El kezdtem félni...

Munkába indulva, a rádióban hallottam az olaszliszkai esetet. Teljesen megdöbbentem a hír hallatán és nagyon rossz érzés kerített hatalmába. Elkezdtem félni... Nem a cigányoktól féltam, hanem a cigány barátaimat kezdtem el féltetni. Tudtam, hogy újabb olaj ömlött a tűzre ahhoz, hogy a cigányokat megint bánthassák. Minden cigányt. Azért, mert néhány feldühödött, indulatból cselekvő ember elkövetett egy brutális tettet, egy egész népet büntetnek, vagy inkább elítélnék. De miért?! Láttam magam előtt a különböző médiákban megjelenő és elhangzó „szenzációs” címlapokat, riportokat. Megint szenzációt lehet kiáltani, nem gondolva bele, hogy mennyit ártanak vele. De az üzlet nem a megértésről szól, hanem a pénzről és a tömeg a szenzációért fogyasztja a híreket. Az nem hír, hogy művészeink milyen híresek külföldön, vagy hogy egy cigány ember milyen szolgálatot tesz a hazájáért, a közösségéért. Nincs benne szenzáció. Sajnos a cirkuszra vágyó tömeget már csak primitív ösztönök vezérlik.

Elkezdtem féltetni azokat a cigány embereket, akik becsületesen dolgoznak és az „elfogadott” normák szerint élnek Magyarországon, a szülőföldjükön, magyarként. Magyarabbnak, mint sok „magyar”. Aggódom értük, hogy legyen kitartásuk továbbra is a példamutató élethez, amelyet élnek.

Eszembe jutottak saját érzéseim, melyeket Európa nyugati felén járva éltem át. Sokszor tapasztaltam, hogy amint kiderült rólam magyarságom, másként beszéltek és másként viselkedtek velem. Azonnal bizalmatlanok, lenézők és olykor még megvetőek is lettek.

Emiatt néha már nem szívesen mondtam meg, hogy honnan jöttem. Egyszer Belgiumban több időt töltöttem egy családnál és egy beszélgetés közben barátságosan megjegyezték, hogy nem is látszik rajtam, hogy magyar vagyok... Gondoltam, miért? Milyennek kellene lennem? Ápolatlannak, rabló kinézetűnek? Akkor még nem értettem, hogy saját honfitársaim igénytelen, kapzsi, semmibe nem belegondoló viselkedése járatta le a magyarságot nyugaton. Valahogy ezt érzem a negatív előítéletek rabságából kitörni vágyó és igyekvő cigány honfitársaink sorsában is. Ők gyakran háromszorosan teljesítenek, de egy szerencsétlen eset, melyhez semmi közük nincs, visszarántja őket is a mélybe. Azonnal egyenlővé teszik őket a rossz fogalmával, ítélkezve felettük ismeretlenül.

Azután eszembe jutottak azok a hírek is, melyeket a nyáron Szlovákiából kaptunk. Az új szlovák kormány mennyire sovíniszta, mennyire nacionalista módon bánik az ott élő magyar és cigány kisebbséggel. Magyarok és cigányok vállvetve szólaltak fel az Európa Parlamentben a szlovák nacionalizmus ellen, sérelmezve a sovíniszta bánásmódot. Ott igazunk volt és tudtunk együtt cselekedni. Itthon miért nem működik ez? Közös miért nem tudunk gondolkodni és megoldani a problémákat? A közös problémákat! Mert nem csak cigány emberek követnek el brutális bűncselekményeket az országunkban ártatlan gyerekek, nők, idős, magatehetetlen emberek ellen. A példákat sajnos vég nélkül lehetne sorolni akár az elmúlt hónapokból is. Ezekkel kapcsolatban miért nem büntetik és ítélik el az egész magyar nemzetet!?

**(Egy „magyar” magyar,
aki a cigányok nyelvét
tanítja és közben
megtanulta Őket)**

Hegedűs Sándor

Artista

Bódis Kriszta neve feltehetően már nem cseng ismeretlenül

rendszeres olvasóink fülének, hiszen a filmrendező, költő és író, korábban már jelen rovatban is szerepelt. Akkor a „Kemény vaj” című regényét vettük górcső alá.

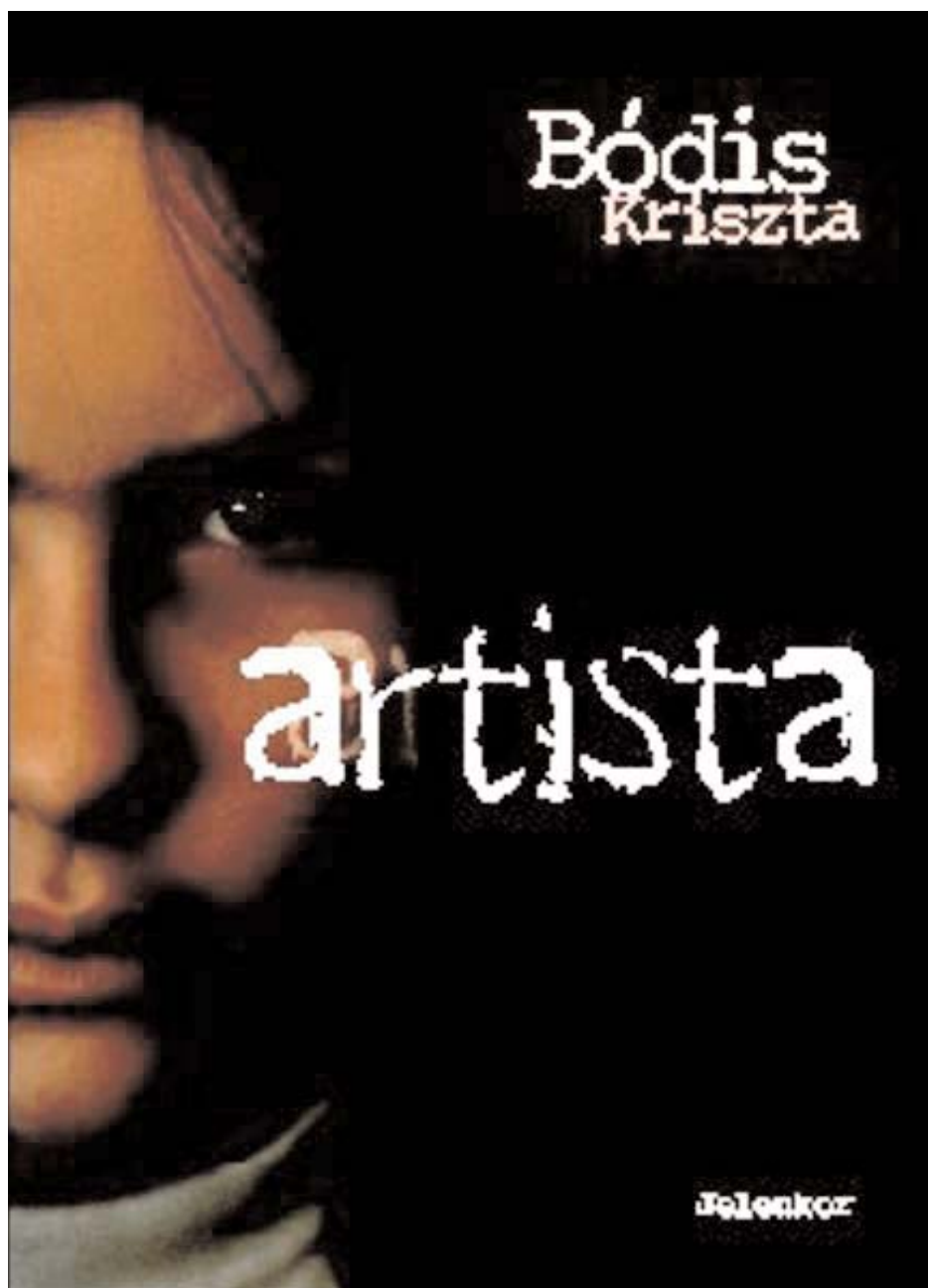
Most egy újabb regénye kerül terítékre, az *Artista*, amelyet a pécsi Jelenkor Kiadó tett elérhetővé.

Filmjei egy részének (Amari Kris, Bán és bánkódás, Romani Krisz), miként előző regényének is romák voltak a főszereplői. E mostani kötetében is számos cigány szereplő mozog, ám ezúttal egy alig tizenhárom éves, intézetben nevelkedő magyar lány körül forog a cselekmény. Sorra nyilatkoznak róla a társai, a neveltetéséért felelős felnőttvilág megannyi tette kötelezett, ám cselekvésre rest – az egyre

csak Pinklernek nevezett – kislánnyal törődni hivatott, kötelességszegő személyiségei. Az őt sorára hagyó anya, a gazemberré lett nevelőapa, a lelketlen nevelők, a tehetetlen pszichiáter, a gyermeki tisztaságával s bizalmával súlyosan visszaélő Dénesbá. A nevelőotthonokba zárt fiatalok világának megannyi problémájára nyit ablakot az új regény. Egy filmszerűen pergő oknyomozó interjúsorozat részesévé leszünk, amely a görög sorstratégiákhoz hasonlóan megmáshatatlannak rajzolja a végzetet. Mivel azonban Bódis Kriszta nem fedi fel, lebegteteti az eseménysor végét, visszafelé s előre is cikáztatja a nyilatkozatokat, kinyilatkoztatásokat, csak sejthetjük – igaz egyre nyomasztóbban – az elkerülhetetlenséget. Jó lenne hinni csodákban, előérzetünk cáfolatára lelni, de a ki-kiszökő gyereklányok prostituálását, futtatását, a bentlakók alkoholra, kábítószerre és erőszakra szoktatását, bántalmazását, a hivatottak közönyét látva ép ésszel aligha hihetünk bennük.

Annál megrendítőbb viszont, hogy az intézet lakói mindezt szinte zokszó nélkül tűrik, nekik megszokottá, természetessé lett, ami minékünk elfogadhatatlan. Sőt még előnyöket is látnak a helyzetben, mivel szerintük bizonyos fókig jobba tesz környezetüket a kinti világnál. A „szövegláda” Janó, a szellemesen társalgó, értelmes roma fiú így önti mindezt szavakba: „Olyan, hogy roma vagy? Az itt nem téma. – Nem érdekes, hogy roma vagy, vagy magyar. Itt a bőrszín nem számít. Lehet veled beszélni vagy nem. Ez a lényeg. Az, hogy te egy roma csávó vagy, paraszt vagy, egy magyar gyerek vagy, az itt nem érdekel senkit, de senkit... Az a különbség, hogy a romák keményebbek, a magyarok meg nem annyira.”

Janó egyébként mindössze tizenkét éves, amikor beleszeret egy hat évvel idősebb leányszó, aki nemsokára gyermeket is szül neki. Nem él együtt a kisfiával és annak

anyjával, mert – azon túl, hogy jogszabályok tiltják – érthetően, nem érzi magát felkészülve az apaszerepre. Később egy nálánál még idősebb pszichiáterrel (szociológussal?) is szerelmi kapcsolatra lép. Erősen drogfüggő lesz, amiről épp e nő segítségével igyekszik leszokni... Néhány emlékezetes szabad szájú szövegforgácsa alighanem túléli a regényt. („Lábon hordta ki az agyhalált.” „A csúszómászók sose botlanak.” „Nem az a csávó, aki csak nekifutásból tudja kettétörni a ropit.” „Olyan szép, mint egy országúti baleset.” „Kevés, mint lopótökből a bűnözési hajlam.” „Miért sírsz kislányom? Lenyeltem egy rajzszöveget! Nesze, itt egy másik.” „Akkora senki, hogy még a fotocellás ajtó sem nyílik ki előtte” – hogy csak néhány nyomdafestéket minálunk is tűrőt mutassak be példaként.) A teknőcnek a páncél, a süninnek a tüske, neki ez szövegroham, e keserű poén-pattogás jelenti az önvédelmet. Bárkit, bárhol, bármikor szanaszét beszél.

Szegény Pinkler, akit nemcsak gyerekkorától, a becenevektől is megfosztott a sors, nem rendelkezik ilyesféle védekező eszközzel. Neki egyre csak a menekülés, a szökés marad az utolsó, s az utolsó utáni esélymorzsa. Olyan szeretet-éhes, hogy alighanem a világot is kiforgatná sarkaiból némi odabújásért, egy kis simogatásért. Ezt azonban csak egy cigány közösségben éli meg, ki tudja hányadik szökése során. (Kiválóan mászik meg minden fát. Nincs az a kerítés, kőfal, ami gátat szabhatna akaratának, ezért is kapja a romáktól az Artista nevet.)

E lovakkal foglalkozó család eszméleti rá igazi veszteségére, körükben szembesül mindazzal, ami addig kimaradt az életéből. Idilli légkör lengi körül őket, noha a távolabbi rokonság náluk sem mentes a veszekedésektől, vitáktól. Juli például beleőszül a székénybe, hogy fiától, akinek milliós lagzit rendeznek, megszökik a felesége (akit egyébként erőszakkal adtak hozzá, jól tudván, hogy mást sze-

ret). Mokány, a lány apja hallani sem akar arról, hogy visszafizessen valamit is a lakodalom árából. Dilo, Juli férje viszont bosszút forral: megfogadja, hogy az összes hátralevő fiával feleségül szöktet majd egy-egy Mokány-lányt, s pár hét múlva elzavartatja őket...

A szűkebb család azonban a szeretet, az őszinteség, a többiek iránti megbecsülés jegyében él. Legfőbb összetartója az idős, mindenki által tisztelt roma asszony, Bizó mámi. Egykor a vasiparban dolgozott, süt belőle a proli-szolidaritás. Ő fogadja be az intézetből szökött, senkinek sem kellő magyar lányt. Megkérgesedett lelkébe hatol, felismeri értékeit s annyira megszereti, hogy a menyének is elfogadná. Tanítgatja a női praktikákra, szeretettel egyengeti az útját, hogy Nikolo párja lehessen. Rugó, Bizó mámi férje is olyan férfit példát mutat, amit sem édes(?) – sem mostohaapjától nem láthatott soha. Folyton évődik a nejével, de minden hangsúlya, mozdulata elárulja: nagyon szereti őt, ahogyan a gyermekeit is. A lótarás mestere, kisujjában van mindaz, ami a lovakról megtudható. A család körül lebzsel Boci, a nagydarab, bajszos, szelíd-ségéről híres cigány lókereskedő is. Tudható róla, hogy valamikor régen – még Rugó előtt – ő is feleségül kérte Bizó mámit, annak apja azonban mivel személyét igen szegénynek találta, hallani sem akart a vágyva-vágyott frigről. Nincs féltékenységre, nincs dráma! Rugó tiszteli őt, tudja, hogy mit vesztett, sajnálja is érte. Boci meg nagyra értékeli ezt a barátságot, s egész életén át nem él vissza vele. Megvesztegethetetlen és igazságos ember hírében áll, őt és Rugót gyakran hívják a romák, hogy nagyobb vitákat elsimítsanak köztük.

Aztán ott van Ilon is, a többgyermekes roma családjának, aki ápolónőként dolgozik a városi kórházban. Ő is nagy rokonszenvvel pátyolgatja Pinklert. Rózával saját cigány viseleteikbe öltöztetik, csilingelő fülbevalókat aggatnak rá,

asszonyosra fésülik a haját. Családtaggá fogadják. Ilon igyekszik felkutatni a lány édesanyját is.

Említést érdemel még Szúnyog, aki maga is szerelmes Nikolóba, mégis képes segíteni a magyar lányt, hisz látja: jobban rászorul az igaz szerelemre, ráadásul – úgy tűnik – kedvesebb is választotta szívének. Nikolo is pozitív hős. Művelt, frissen érettségizett, továbbtanulási tervekkel teli cigány fiú. Az önkormányzatnál, a családsegítőben dolgozik. Okos ötletei lehetnek, mert még a polgármester is kikéri a tanácsait. Ketős nyomás alatt él. A magyarok azt szeretnék, hogy változtassa meg a cigányokat, erőltesse rájuk, amit kigondoltak, a cigányok pedig azt, hogy képviselje az érdekeiket. A családi háttér azonban biztos mögötte, ez megacélozza akaratát. A sebzett lelkű Pinklerben igazi társat sejdít, már leplezhetetlen érzelmekkel kötődnek egymáshoz... ám akkor ismét történik valami, amit – reménybeli olvasókat feltételezve – nem lenne ildomos itt most elmesélni. Tessék csak kézbe venni a könyvet! Legyenek szívek szurkolni, szembesülni!

Bódis Kriszta továbbhaladt a maga taposta csapáson. Most is súlyos társadalmi kérdéshez nyúlt, lelkiismeretét próbál ébresztetni. Pontos, dokumentarista eszközei mellett – ellentétben korábbi regényével – már kifogástalanul bánnak az eltérő nyelvi rétegekkel, így azok hihető jellemábrázoló tényezővé lettek. Szövegei az élőbeszéd erejével hatnak. Sokkal szikárabban fogalmaz, jobban lényegre tör, mint legutóbb. Kevesebb oldalon mond ugyanannyit, mégis nagyobb hatást vált ki. Továbbra sem vállalkozik azonban bármiféle ítéletre, most is megmarad a kiszolgáltatottságról s szenvedésről szóló kemény vádiratnál. Nem menti fel olvasóit a gondolkodás felelőssége, az önálló ítéletalkotás kényszere alól. Úgy hiszem, ha nem tántorodik s nem torpan meg, Bódis Kriszta a következő évtized legnagyobb hatású magyar írója lehet.

„Mindig csak belém rúgnak...”

Zsófit a gellérthegyi sziklakápolnánál láttam meg. Ült a padon és sírt. Az emberek jól megnézték, és továbbmentek. Mostanában gyakran látok síróktól zavarba jövőket, akiknek eszük ágában sincs megállni és megkérdezni, hogy mi a baj, segíthetnek-e, pláne akkor, ha az utcán zokogó ember láthatóan cigány származású, mint Zsófi. Képtelen voltam nem leülni mellé, pedig rám kiabált, hogy hagyjam őt békén. Mondtam, hogy, dehogy hagyom! Beszélgessünk, ha már olyan helyzetbe hozott, hogy megmutatta a könnyeit. A sírás benső ügy, magányos dolog, de ha az utcán sír valaki, az valahogy közügyggyé válik, mintegy felhívássá a segítségnyújtásra, a segítség kérésre, magyaráztam. A könnyei elapadtak ugyan, de azt válaszolta, hogy nem tartozik rám, a magyar nőre, hogy mi az ő baja. Ez szíven csapott, nem csak azért, mert nem ismert magára bennem a fajtámbeli, de azért is, mert, ha magyar is lennék, mégis csak én voltam az egyetlen a kápolnából kiindulók közül, aki nem ment el mellette szóltanul, ami sokkal fontosabb, mint az, hogy milyen származásúnak születtem. Sajnos elég sok időbe telt, míg erről megtudtam győzni Zsófit, aki végül mégis csak kiöntötte a lelkét...

„24 évesen már nagyon öregnek érzem magam, sok mindenem keresztül mentem, és nem jó élni, nem tudom, hogy nekem miért nem sikerül soha semmi, mindig belém rúgnak, mindig átvágnak, semmit nem tudok arról, hogyan élhetnék úgy, mint mások, nekem soha nem lesz családom, soha nem lesz lakásom, és semmim se lesz, otthon csak a szegénység van, apu iszik, sok a testvérem, soha nincs mit enni, munkát nem kapok, takarítottam boltban, voltam kabinos a strandon, de az csak nyári munka, dolgoztam egy maszeknak, de nem fizette ki a munkámat, nincsen szakmám, nem értek semmihez, most meg egy éve semmi munka nincs, én nem fogok kiállni az utcára, inkább öngyilkos leszek, anyám is mindig ordít, hogy találjak már egy pénzes manust, de én csak szerelemből akarok férjhez menni, a bátyám börtönben van, követelem a csomagokat, de nincs miből küldeni, apunak sincs munkája, anyu le van rokkantositva, a papírom nem jó, nem akarnak nekem munkanélküli segélyt fizet-

ni, a napok sincsenek meg, ezt mondta az asszony, akihez be kellett menni, a gázt régen kikapcsolták már, rezson fűz néha anyu, csak az lakik jól, aki akkor éppen otthon van, a többinek már nem jut, 12-en lakunk a lakásban, sosincs hely, sosincs semmi a helyén, apu mérgében összetörte az asztalt, anyu mindig kiabál, zavar otthonról, mindig rossz volt nekem, az iskolába se úgy álltak hozzám, mint a többihez, sokszor megbuktam, 16 évesen végeztem el a nyolcadikat, anyu berakott mosogatni egy kocsmába, a munka nem volt rossz, és pénzt is adtam haza, az egész fizetést anyunak adtam, csak nem volt jó a sok részeg a kocsmában és nem akartam ott lenni, anyu meg csak kiabált, hogy otthagytam a kocsmát, ahol féltem, ott lettem terhes, a gyerek intézetben van, nem látogatom, nem akartam én azt a gyereket, anyu is mondta, hogy jobb lesz neki az intézetbe, de van, hogy majdnem elmegyek hozzá, aztán még se, mert nem tudok neki mit vinni, elhozni se tudnám hova, nagyon rossz ez, apu tegnap

összevissza csapkodott, én is nagyot kaptam tőle, régebben nem volt ilyen verekedős, nem akarok hazamenni, csak úgy jöttem át a hídon, és egyszer csak idekerültem, sími se akartam csak hát mégis sírtam az életemen, nekem munka kellene, és hogy nyugodtan lakjak valahol, és a gyerekek is az a dolog, hogy valahogy rendbe jöjnek, mert csak az én gyerekeim, de lehet, hogy nem tudnám szeretni az apja miatt, nem ismerem azt az embert, odajárt a kocsmába, magyar ember, és rám támadt a WC-ben, azt is kellett takarítani, anyu nem hitte el, hogy mi történt, pedig nem is kezdtem ki vele, nem lett feljelentve, és hogy terhes lettem, azt se tudtam, csak sokára, nincs vágyam semmire, csak hogy dolgozzak és lakjak valahol, mert otthon nem jó, a gyárba se vettem fel, mert azt mondta az ember ott emelni kell, én meg 45 kiló vagyok, de lehet, hogy csak úgy mondta ezt, apu azt mondta a cigányok nem kapnak munkát, ő tud emelni és őt se vették oda a gyárba, és úgy néz ki lakás se lesz, mert semmit

nem tudunk kifizetni, és anyu vért adott a kórházba, mert azt hitte azért kap pénzt, de nem kapott, és kukázik és kéreget az utcán, nem árulhat már az aluljáróban, elemeket árult, de elzavarták a rendőrök, ilyenekért sírtam, hát mit tegyek, nem tudok mit tenni...”

A találkozás óta két hónap telt el. Zsófi családját kilakoltatták, két kisebbik testvére intézetbe került, a többivel a szülei visszaköltöztek Vas megyébe az apai nagyszülőkhöz, de munkát ott sem kapnak. Zsófi a fővárosban él egy négy ágyas munkás hotelben, amiért havi 28 ezer forintot kell fizetnie. Munkát *Parádi Béla* vállalkozó biztosított neki, köszönet érte. Zsófi így a tojásválogatóban tud dolgozni, két műszakban, havi 85 ezer forintért. Elmondása szerint hetente látogatja Csilla nevű kislányát az intézetben és két kistestvérét is. Nem tudom, hogy alakul tovább Zsófi élete, de az sejthető, hogy még sok keserves év áll előtte, (mint minden Zsófi előtt...), csak remélni tudom, hogy túléli!

„Engem otthagytak a kórházban, ez eléggé meghatározza a kapcsolataimat is...”

„Aki nem szereti a magyar népzene, leghamarabb a gyermekeken át fogja megszeretni, amint játékaiknak varázslatos kaleidoszkópjából felé sugárzó száz arcát figyeli és megismeri. Ezért a nevelő sem lehet el a játékok beható ismerete nélkül. Szomorú gyermekkorai nyomait holtáig viseli, aki úgy nőtt föl, hogy nem volt része bennük...” – olvasom Kodály szavait, a „magyar népzene tára” című gyermekjátékokat tartalmazó kötetben, míg T. Zoli énektanár a kávéfőző számomra, a vidéki kisváros pici lakásában, ami, a 30 éves, volt intézeti fiú első saját otthona.

– Pesten tanítottam, két éve kerültem ide a zeneiskolába, de csak két ajánló támogatása után, mert cigányként, akkor is bizalmatlanok az emberrel, ha kiválóan végzi a munkáját. Pesten sem azért vesztettem el az állásomat, mert rossz pedagógus vagyok, egyszerűen, ha rákényszerül az iskola a leépítésre, akkor száz százalék, hogy a cigány származását küldik el. Épp úgy működik ez a tanári pályán, mint az építőiparban – mondja Zoli, míg apró csészékbe önti a kávé, ami alaposan mellé folyik és elönti az asztalt. Ettől olyan zavarba jön, hogy véletlenül felborítja a cukortartót is. – Mindig ilyen ügyetlen voltam az intézetben is, ha nevelni akartak, csak rám bízta valami gyakorlati munkát és meg volt a szórakozásuk, mert ott tört, hullott minden, viszont, ha okos gyereket kellett felmutatni a kívüllég felé, akkor engem mutattak meg. Nem volt rossz az intézetben. Nem tudok szörnyű dolgokról beszámolni, én biztonságban éreztem magam Tatabányán, és nem voltak nagy vágyaim, valójában csak a tanulás kötött le. Abban sikeres voltam.

A szüleimet talán kétszer láttam életemben. Tokodon

éltek és meglátogattak, de nem éreztem semmit, aztán el is maradtak. Én nem kerestem őket. Vannak testvéreim. Anyám több férfinak is szült gyereket. Ezt csak úgy hallottam, sosem láttam őket. Hogy hiányoztak-e? Nem. Sosem hiányoztak. Engem otthagytak a kórházban, ez eléggé meghatározza a kapcsolataimat is, és a szüleimhez való hozzáállásomat is. A zene az kitöltötte az életemet. Az intézetben az egyik nevelő megtanított gitározni, a másik meg elvitt magához, a családja-hoz minden ünnepen. Jó volt ez, és ennyivel elégedett voltam. Megbízta a nevelőimben, én sosem láttam ellenséget bennük, mint sok gyerek, akik elszökdöstek, vagy más hülyeséget csináltak, mert nem volt céljuk. Nekem volt. Tanulni akartam és tanárnak készültem. Ének tanárnak.

A főiskolán semmi rendkívüli nem történt velem, simán elvégeztem, senki nem cigányozott le, a szerelmi kapcsolataim langyosak voltak, sosem én kezdeményeztem. Nem azért, mert féltem! Senki sem volt rám akkora hatással, hogy képes legyek energiákat befektetni, csak azért, hogy ez, vagy az a lány az enyém legyen.

Valahogy így alakult. A nagy szerelem még várat magára. A munkám az más! Azt nagyon szeretem, bár Pesten megtapasztaltam, hogy rendkívüli módon megromlott és eldurvult a tanár-diák viszony. Abban a középiskolában mindenképpen, hiszen szörnyű jeleneteknek voltam tanúja, és nem csak ott! Mindenki láthatta a lapokban, a híradókban, hogy mik történnek az iskolákban. Hogy mi lehet a konfrontáció oka? Sok oka van. Az osztályszintű erőszakoskodás vagy az iskolai törvénytelenlések elválaszthatatlank az életvezetéstől, a társadalmi válságtünetektől, de nem elhanyagolható a politikai érdekkifejeződés sem, ami a nyomásgyakorlás eszköze.

Kemény problémák vannak, amik pszichológiailag, szociológiailag és pedagógiai szempontból értelmezendők. Egyre gyakoribb világviszonylatban is a pedagógusok megtámadása, megverése. Nekem nem volt ilyen „élményem”, de azt megtapasztaltam, hogy a tanulók, ellenállásuk jeleként, lehetetlenné tudják tenni a tanári tevékenységet, a tanár így képtelen a tőle várt, elvárt eredményeket felmutatni. Mit értek iskolai tör-

vénytelenségek alatt? Azt, hogy mára a deviancia számos negatív formájában létezik, például szexuális szabadoságban, narkomániában, gyógyszerfüggésben, öngyilkosságban és a társadalmi együttélés normáinak súlyos veszélyeztetésében. Az ezeket előhívó okok, minden esetben társadalmiak, de ezt te sokkal jobban tudod nálam Magda!

Persze, azért beszélek én, ha kérdezel, csak hirtelen olyan érzésem támadt, mint ha Szabó Jancsi tanítaná meg Dalinát, hogy mi is a szürrealizmus. Tanárnak lenni manapság nem könnyű, ma a tanárok végtelenül kiszolgáltatottak, és mintha mára leértékelődtek volna az oktatási javak is. Hogy elhagyom-e a tanári pályát? Nem gondolom, hogy elhagyom, ha csak rá nem kényszerítenek, hiszen ez az életem, ehhez értek, és hidd el, én naponta meghalnék, csak-hogy taníthassak! Ugyanakkor van egy határ, amin túl már egy pedagógus sem fogja eltűrni a kiszolgáltatottságot, a megaláztatásokat. A tanárok idegrendszere épp olyan érzékeny, mint a művészeké, nem lehet büntetlenül cibálni őket, ezt kellene megérteniük a törvénytörzőknak...

„Csár tot-uvig rugujescsé în minyé...”

Pă Zsófi în kăpálno dă pjetré, pă gyál dă Gellért ám vâzuta. Săgye pă pod sâ plînzse. Aminyi bényé sză ujtă pă je, sâ dăpă áje mirzse pă káljés. În áztá dobă dă mulc rîndurj vâd pă áfelá aminy, sinyé vegyé pă ált kă plînzse, dă nyis în firélji nujé, kit sză sztájé sâ sză întrábă, sé báj áré, sză ázsucsé sévá, dábánu nu átunse, dákă pă uljică on bájás plînzse, kum sâ Zsofi. Nu ám putut sză nu sâd lăngă je, mágá o zbirát pă minyé, kit sză lász jo huguj lji. Zisem, kit dacska sâ! Sztátájiny, dákă má m-o árátát o dátá kényvije. Plînszu lukru dă lontru áj, szîngură plînzseny, dă dákă pă uljică plînzse sinyivá, átunse lá toc sză vegyé, sâ kákînd ár muzsi dăpă ázsutaré, sză áj ázsucsé sinyivá, zisem lu fátá. Jo sztát lákrámá, dă dăje áje m-o zisz, kit nu áj áztá lukru áme, bás kă nu áj lu áfelá cigánkă, sinyi ungură áj. Ku áztá m-o luvit în szuflijitum, nu csár dăje, kă nu o kunuszkuťă în minyé pă básicá, dă sâ dă áje, kă dákă ungur sâ ás fi, sâ átunse jo ám foszt szîngură sinyé kînd or vinyit áfáră dă în kăpolnă ám sztát lăngă je sâ nu ám mérsz, kă álcí, áztá árfi trăbujit sză vâdă, nu áje, kit ungură o bájisică misz. Mult dobă o trăbujit, sză prisépé áztá fátá, csár dăpă áje o pârít sé áj daré în szuflijituj...

„Kînd ám foszt, dă 24 ej, átunse má ro bătîrnă mă szîmcám, ro mult ám csinijit pă átunse, sâ nu áj bun sză kuszt, nu scsu kit mijé dă sé nu o foszt bun nyis o dátá, csár tot-uvig rugujescsé în minyé, tot-uvig mă silijescsé, nu scsu myimiká dă áje, kum ár trăbují sză kuszt ásá kum álesi, mijé nyis kînd nu o fi siljédum, nyis kînd nu oj áve kásză, sâ nyimiká nu oj áve, ákásză csár szărásije máré jescsé, tátá be, mulc szoră sâ frác ám, nyis kînd nujé nyimiká dă mănkat, nyis lukru nu kápăt, ám făkut rînd în boltă, ám foszt pă áfelá lok, hungyé aminyi sză szkăldă dă váră, dă áje csár lukru dă váră o foszt, ám lukrát lá on om, dă jăl nu m-o plăcsit áfáră, nu ám szákmă, nu prisép lá nyimiká, áku járă dă on án nyimik lukru nujé, jo nu oj sztá áfáră pă uljică, máj bényé mă oj sztupá, sâ mámá tot urlă, kit sză áflu on om găzdák, dă jo csár dă în plăkut ám dăgînd sză mă duk lá sinyivá dă cigánkă, frácsimnyo în csémică áj, sâ seré pákurje, dă nujé dă în sé sză mînăny, tátá nu áré lukru, mámá áj bicságă, pipárosu ámnnyo nu áj bun, nu áré dăgînd sză h-ám gyejé pă áje bány, nyis ziljiye nu ász dăsztul, zisé mujere lá

sinyé o trăbujit sză mă duk în lontru, gázu dă mult or lat dălă noj, pă rizso fásé kînd sâ kînd mámá mănkaré, csár áje sză szătură sinyé bás átunse ákásză áj, lá álc má nu rîmînyé, 12 sâgyény în kásză, nyis kînd nujé lok, nyis kînd nujé nyimiká pă lok, tátá în sudă-j o duburáta pă mászá, mámá tot urlă, mă mînă dă ákásză, tot-uvig ro o foszt mijé, nyis în iskolá nu ásá or sztát lăngă minyé, kum lá álc, în mulc rîndurj ám bukujit, 16 ej ám foszt kînd ám szfársít iskolá, mámá m-o bágát sză szpăl edényurje în krismă, lukru nu o foszt ro, sâ bány dăgyem ákásză, totu bányim ám dát lu mámá, csár buturos aminy nu or foszt bun în krismă sâ nu ám ávut dăgînd ákulo sză fju, mámá mágá csár urlă kă ám lăszát ákulo krismă hungyé frikă ám ávut, ákulo ám foszt graszá, kupilu în intézet áj, nu mă duk sză ál vâd, nu ám ávut dăgînd pă kupilu álă, sâ mámá zise kit máj bényé j-o fi ákulo, dă jescsé kînd kit nu mă duk lá jăl, dăpă áje mágá nu kă nu scsu sé sză áj duk, nyis sză ál áduk nu scsu hungyé, farcsé ro áj ásá, jér tátá sză bacsé, sâ jo ám kăpătát dălă jăl, kînvá nu o foszt áfelá bătámyik om, nu ám dăgînd sză mă

duk ákásză, csár ásá ám vinyit áise pă pod, sâ o dátá áise mă ám áflát, nyis sză plîng nu ám ávut dăgînd, dă dăje ám plînsz pă kusztum, mujé luku ár trăbují kit în hugyinyé sză pot sză sâd, sâ ku kupil ásá áj, bényé ár fi kă tot ámnnyo kupil áj, dă pacse fi kit nu ás pucse sză plák, pântru tátászo, nu ál kunoszk pă umu álă, ákulo umblă în krismă, om ungur áj, sz-o puszt pă minyé în kăkăsztaré, sâ ákulo jo fásém rînd, mámá nu ínkrigye, sé kum ám pácít, mágá jo nu ám ávut dăgînd, nyis nu ány szpuszt lá rîndérj, sâ kă graszá áj rem nyis áje nu scsijem, csár pă nyimiká, csár sză lukru sâ sză sâd hungyivá, kă ákásză nu áj bun, pă o lukru dăje nu m-or lat szusz, kă áje o zisz omu kit trăbujé mult sză duk tărhat, jo mágá 45 kilevé misz, dă pacse fi kă csár ásá o zisz áztá, tátá áje o zisz kit bájási nu kápătă lukru, jăl scsijé sză dukă tărhat, dă nyis pă jăl nu or lat szusz ákulo, sâ ásá sză vegyé, nyis kásză nu ony áve, kă nyimiká nu pucseny sză plăcsiny áfáră, dă mámá szînzse o dát în kásză hungyé ász bicsézsi, dăje kă áje găngye, kit o kăpătá bány pântru áztá, dă nu o kăpătát, katá în kukă, seré pă uljică

dălă aminy, nu pacse sză vingyé pă uljică áku má, kă o mînă rîndéri, pântru áfelá ám plînsz, sé sză fák, nu scsu sé sză fák...”

Daă lună o trikut dăkînd nyé ány áflát. Pă álu Zsófi siljéd or pusza pă uljică, doj máj misj frác or kirilit în intézet, ku álcilje pârinci or fuzsit ínnápoj în Vas megye hungyé munásză sâ tátászo ságyé álu fátá tátá, dă lukru nyis ákulo nu ás kápătă. Zsófi áise în Budapest ságyé în kásză hugyé lukroji sză kulkă în szobă hungyé pátru pát jescsé, pântru áztá plăcsescsé în tátá luná 28 ezăré dă flurinc. Lukru *Parádi Béla* jo dát, mulcuválă pântru áztá. Zsófi ásá ákulo lukrá hungyé aáje dăzvălajescsé. Pântru áztá în tátá lună kápătă 85 ezăré dă flurinc. Je áje o zisz kit în tátá szăptâmînă merzsé lá fátáj, lá Csilla în intézet sâ lá doj frăcuskuj. Nu scsu sé o fi în kusztuj lu Zsófi, dă áje sză vegyé kit o áve máj nyiszkej ro án (kum lá toc Zsófi...), numá pă áje mă găngyész, kit o pucse sză kuscsé pă ányí!

Fordította:
Varga Ilona

„Pă minyé m-or lăszăt în kásză áje hungyé ám ánuszkut, sã áztá sză vegyé pă áje, kum áflu urtásj...”

„Sinyé nu plásé pă ungur kîncsisj, māj mânti dălă kupij misj o plásé, kă kînd jé sză zsakă, átunse bukurijé sză vegyé pă jé, sã ásá prisépé om pă zasukát. Păntu áztá sinyé nivilecsé pă kupiji, trăbu-jé sză kunascsé pă zsururije. Sinyé nu ásá o năszkut szusz, szîmcă áztá pînă lá mort...” – umăr álu *Kodály* szfát în „magyar népzene tára” hungyé dă áje szkrijé séfel zsururijé jescsé dă kupij, pînă 7. *Zoli* miscsér dă kîncsik, kăvjé ferbé mijé, în szăt hungyé mik kásză áré, káré álu 30 ej dă zîljé fisor dă intézet hăl dă zelső kásză-j.

În Pesr ám încăcăt, dă daă ej ám kirilit áise în iskulă dă kîncsik, dă numă dăpă mă or puminyit duins áise, kă dákă om bájás aj, jábă as fásé bényé lukru, nu bás înkregyé. Nyis în Pest nu dă áje o trăbujit sză vju kă ro miscsér misz, dă dă áje, dákă pă o lukru trăbujé sză mîjé pă aminy, átunse māj dă zeslő pă bájási o mînă. Bás ásá aj áztá sã lá miscsér, sã lá ált lukru – zîsé Zoli, pînă în misj kristár umplă kăvije, sé bényé-bényé kură áfără sã kură pă mászá. Ásá ro sz-orusănyit pă áztá, kit o duburăt sã pă dulseme áfără. – Tot ásá opák ám foszt sã în intézet, dákă or ávut dăgînd miscsei sză rîgyé, átunse mă or pusz pă ákăr séfel lukru, kă ákulo sză rupe, sză dubure sigogyé, dábă dákă pă kupil ku firé o trăbujit sză árácsé, átunse pă minyé mă árătá. Nu o foszt ro în intézet. Nu scsu sză părăszk sévá măré págubá, jo bényé mă szîmcám ákulo în Tatabánya, nu m-or foszt măré kivinyálă, csár sză învăc ám ávut dăgînd. Áje bényé m-o mérsz

Pă părăncim dară în daă rîndurj ám vâzut în kusztum.

Jé săgye în Tokod kînd or vinyit lá minyé, dă jo nu szîmcám nyimiká, sã nyis nu vinye dă átunse. Jo nu ljé kot pă jé. Ám sã frác. Mámă māj dălă mulc om o ávut kupij. Áztá numă ásá ám áhuzît, nyis o dátă nu ám vâzut pă jé. Mă găngyész kă jé? Nu. Nyis kînd. Pă minyé m-or lăszăt în kásză áje, hungyé ám ánuszkut, sã áztá sză vegyé pă áje, kum áflu urtásj, sã kum szto lá părăncim. Lucsálă m-o umplăt áfără kusztum. În intézet o miscsér m-o învăcăt sză zsok pă gitár, hájlántă miscsér mágă m-o dusz lá jé ákásză pă tată szărbătaré. Bună o foszt áztá sã átită dăsztulă m-o foszt. Plăsem pă miscsérím, nu găngyem sã vigyem în jé om ro, or foszt kupij káré szkăpă o ált báj făse, kă nu or ávut nyimiká sã árfi ávut dăgînd în kuszt. Jo ám ávut. Ám ávut dăgînd sză învăc sã miscsér sză fju dă kîncsik.

Pă iskulă hăl māj măré bényé ám szfărsît, nyime nu zise kit bájás misz, nyimiká báj măré nu o foszt, nu o păcît ku minyé, fecsilje nu táré mă irdikile, tot jé or kizdilit ku minyé. Nu dăje kă

frikă m-o foszt! Dăje kă nu ám áflăt pă áfelă fătă, păntu sinyé sigogyé as fi făkut, numă sză fijé áme. Kumvá ásá o foszt. Plăsăle măré inkă nu aj áise, nu j-o vinyit inkă dobă. Lukrum, áje ált aj! Pă álă ro plák, dábă ám vâzut sã ám kusztăta áje má sã în Pest kit má nu ásá asz miscsérú sã kupilu kă kînvă. Hungyé ám învăcăt în iskulă măré ákulo mult báj o foszt, dă nu numă ákulo, kă pucsény sză umărăny, vigyény kum sză reljé kupiji escse. Dă sé aj áztá ásá? Mulc felurj dă sigogyé pacsé sză fijé, păntu ásá kusztă pă dobă áztá kupiji sinyé umblă în iskulă măré.

Mulc áfelă lukru aj pă káré csár aminyi scsut pacsé sză vādă sã sză scsijé, sé dă sé aj. Sã în lume-cără māj mult sã mult rîndurj o bácsé pă miscséri. Ku minyé nu o foszt áfelă, dă ro gro aj ásá sză lukré om dákă ku áfeld dă kupij trăbujé sză învăcă, kă nu scsié miscsérú ánume ku scsutu áluj sză învăcă, kă je dălă jăl pucsere kupiji escse. Pă sé găngyész kă kînd áje zîk kă nu-j bényé kutotu în iskulă? Pă áje kit kupiji pă zuă áztá mult as lásză, be

butură sã ált, pă fecsi nu ásá plásé kum ár trăbuij, jescsé káré as je kusztus sã māj mult áfelă lukru găngyész kă. Păntu sé asz escse, păntu lume-cără asz, dă pă escse tu māj bényé scsij dăkit jo Magda!

Dábănu, dăje szfătájész kă jo dákă mă înréb, numă kă ásá szîmcem áku kăkînd *Szabó Jancsi* ár învăcă pă *Dali* kum sză fákă, ficsászkă formé. Dă miscsér sză fijé om nu aj usură áku, nu ásá cînyé pă jé kum kînvă, sã nyis învăcálă nu aj ásá dă funtos lá mulc aminy. Kit oj lăsză dară pă lukru áztá dă miscsér? Nu găngyész kă oj lăsză, dákă nu ku szilă m-o punyé pă áztá, áztá mij kusztu, lá áztá mă prisép, sã în kregyém zî dă zî as muri păntu sză pot sză învăc. Dă jescsé o lok, dă hungyé má nu szlobod, sză rîmjé omu, kînd al prikăzsescsé, kînd nu aj dă hugoj. Álu miscsér bás ásá aj zmîncsilje, kă lu ficsor, nu szlobod sză ljé hăncăjescsé pă jé, áztá ár trăbuij sză scsijé éje, káré tirvényi fásé...

Fordította:
Varga Ilona

Új sorozattal, a Lapozó-val szeretnénk megörvendeztetni olvasóinkat. A Lapozóban olyan írásokkal szembesülhetnek, amelyek a rendszerváltás előtt jelentek meg. A sorozattal elsősorban az a célunk, hogy gondolkodásra, a múlt és a jelen társadalmi változásainak összehasonlítására serkentsük olvasóinkat, mert ha jobban ismerjük az igazságot, akkor kénytelenek vagyunk felülvizsgálni a múlthoz való viszonyunkat is. Az átértékelés pedig néha gyötrelmes, de megéri. A Lapozóban lesznek olyan írások is, amelyek kimondottan a szórakoztatva tanulást szolgálják. Jó lapozást kíván minden Kedves Olvasójának az LD szerkesztősége.

Erdős Kamill:

A Békés megyei cigányok

Cigánydialektusok Magyarországon II.

A Békés megyében élő cigányok igen jelentős hányadának elődei Románia felől érkeztek hazánkba, illetve hozzánk érkeztek előtt – több, kevesebb időt – románok lakta területen töltöttek. Bizonyítja ezt egyes cigánycsoportok román anyanyelvén kívül még az is, hogy a cigány anyanyelvű cigányok beszéde igen sok román szót tartalmaz, és nem csupán román nemzetiségű vidéken, hanem máshol is.

A megye területén kb. 6500 cigány él, s a többi megyéhez viszonyítva – cigány népsűrűség szempontjából – a 12. helyen áll. (Magyarországon kb. 200 ezer cigány él, legtöbb Nógrád megyében, a legkevesebb Győr-Sopron megyében).

Az 1893. január 31-én végrehajtott cigányösszeírás eredménye szerint Békés megyében kb. 3000 cigány tartózkodott, ebből kb. 360 egyén vándor, vagy huza-mosabb ideig ott tartózkodó cigány volt, míg a többiek állandóan letelepedtek.⁽⁴⁾ Megvan néhány helység cigány lakosainak száma is: Gyula 164, Szarvas 421, Békéscsaba 307, Békés 238, Tótkomlós 169, Szeghalom

167, Orosháza 159, Endrőd 150, Vésztő 102, Battonya 225, Elek 104.

Ezek szerint a megye cigány lakosainak száma 65 év alatt megkétszereződött és ez a létszámnövekedés nemcsak a megyei, de országos vonatkozásban is értendő.

Mint érdekességet említem meg, hogy az 1949. I. 1-i népszámlálásnál – ahol a nemzetiségek között a „cigány” meghatározás is szerepelt – Békés megyében csupán 1700 egyén vallotta magát cigánynak. Ez azt jelenti, hogy túlnyomó többségük teljesjogú magyarnak vallja magát, sőt, kimondottan tiltakozik a „cigány” megnevezés ellen. Jelenti még azt is, hogy eddig nem sok előnye származott abból, hogy ő „cigány”.

A cigányságot különben sem tekinthetjük „nemzetiség”-nek. Hiszen mik is voltaképpen a nemzetnévadás ismérvei?

A, A közös nyelv.

B, A közös terület.

C, A közös gazdasági élet.

D, A közös kulturális lelkialkat.

Ezek közül egyet sem fogadhatunk el a cigányságra vonatkoztatva. De nézzük sorjában:

A, Közös nyelv: Magyar-

országon (Békés megyét is beleértve) vannak magyar, román és cigány anyanyelvű cigányok. Túlnyomó többsége a cigányságnak egy szót sem tud cigányul. Még a cigány anyanyelvű cigányok beszéde sem egységes, hanem több – egymástól többé-kevésbé – eltérő dialektust különböztethetünk meg. Sőt, a Magyarországon élő két cigány anyanyelvű főcsoport – nevezetesen a „kárpáti és az oláh cigányok” nyelve – között oly nagymérvű az eltérés, hogy egymás cigány-beszédét képtelenek megérteni. (Békés megyében nem lakik „kárpáti cigány”).

B, Közös területről nem beszélhetünk.

C, Nem beszélhetünk közös gazdasági életről sem.

D, Ami pedig a közös kultúrát illeti, a magyar cigányok: a magyar – a román és teknővájó cigányok a román, az oláh cigányok pedig eklektikus „kulturkör”-höz tartoznak.

Helyesen állapítja meg tehát **Pogány György** – és teljes mértékben osztom nézetét –, hogy a cigányság nem „nemzetiség”, hanem népcsoport.⁽⁵⁾ Éppen ennél az oknál fogva, a Magyarországi Cigány Szövet-

ség „Kulturális” Szövetség néven alakult.)

Ha a cigányokkal találkozunk, a figyelő szem könnyen észreveheti, hogy nemcsak a különböző helységek közötti, de sokszor az egy telepen, vagy egymás mellett lakók között is igen nagy az eltérés, mind életmódban, mind foglalkozásban, mind ruházatkodásban. Ennek alapján meg is különböztetik a cigányokat, pl.: muzsikus, vályogvető, kolompár, teknős, sátoros stb. nevekkel. Mind ez ideig azonban hiányzott a cigányok tudományosan megalapozott – mind nyelvészeti, mind néprajzi szempontokat figyelembe vevő – osztályozása.

A cigánysággal foglalkozó eddigi elődök, vagy a környező lakosságot tekintve sorolták fel őket, pl.: magyar cigány, német cigány, román cigány, stb.,⁽⁶⁾ vagy foglalkozás szerint pl.: zenészek, lókupecsek stb.,⁽⁷⁾ vagy életmód szerint pl.: sátoros és helytlakó cigányok,⁽⁸⁾ vagy nyelvük szerint, pl.: akik cigányul beszélnek és akik nem tudnak cigányul⁽⁹⁾.

Ezek helytelen felosztások és csak félrevezetik a kutatókat. Tudjuk, hogy a cigányság törzsi – és a törzseken belül nemzetiségi – kötelék-

ben vándorló nomád nép volt, tehát mindenekelőtt az egyes törzseket kell megvizsgálnunk nyelvészeti és vele egyidőben néprajzi (hitvilág, szokások, dallamkincs stb.) vonatkozásban. Ez egy cseppet sem könnyű feladat, mivel az eredetileg szigorúan meghatározott útvonalon karavánozó törzsek ma már csupán az úgynevezett „primitívebb” törzsek vezetik le származásukat matrilineárisan. A régi irodalomból sem kapunk semmi segítséget. Egyedül **Nagyidai Sztójka Ferenc** cigány származású költő és szótárkészítő sorol fel néhány nemzetséget, de a törzsekről nem tesz említést.⁽¹⁰⁾

Jelen tanulmány szerzője a következőképpen kísérel meg a Békés megyei cigányok osztályozását.⁽¹¹⁾

Békés megyében laknak: 1. cigány anyanyelvű, 2. magyar anyanyelvű és 3. román anyanyelvű cigányok. Ami a cigány anyanyelvű cigánytörzsek és nemzetségek neveit és a törzsek és nemzetségek elhelyezkedését illeti, lásd: térkép melléklet.⁽¹²⁾

A magyar anyanyelvű cigányok nem oszlanak törzsekre és nemzetségekre. A román anyanyelvű cigányok két csoportját különböztetjük meg, mégpedig az úgynevezett „román cigányokat” és a teknővájó cigányok „füstös” elnevezésű fajtáját.

Mielőtt hozzáfognék az egyes főcsoportok részletes ismertetéséhez, talán nem lesz haszontalan ismertetnem az 1893. évi nagy cigány összeírás néhány Békés megyére vonatkozó adatait. Gondolom, az akkori helyzet felelevenítése támpontot fog nyújtani a jelenleg Békés megyében élő cigányok viszonyai és az akkori viszonyok összehasonlításához, jobb megértéséhez.

Az összeírás három csoportba osztja a cigányokat, mégpedig: állandóan letele-

pedett, huzamosabb ideig egy helyen tartózkodó, és végül a vándorcigányok.⁽¹³⁾

Legnagyobbbrészt a lakossággal vegyesen laknak a községekben: a házak aránya megegyezett a putrik és kunyhók arányával. (26. old)

Kb. 75 százaléka jár iskolába. Ez igen szép eredmény, mert pl. Bihar megyében kb. csak 15 százaléka jár. – A gyermekek többsége jó eredménnyel végzi iskoláit. (Ez, egyébként minden megyében így van.)

A Békés megyei vándorcigányok birtokában 25 kocsi, 23 sátor és 31 ló volt. A mai Magyarországnak megfelelő területen, a legtöbb cigánykaravánt Baranya megyében találták és ezeknek számát tekintetbe véve Szabolcs-Szatmár, Borsod, Pest-Pilis Solt és Zala megye előzte meg még Békés megyét. (Baranya megyében 54 kocsi, 55 sátor és 97 ló volt a cigányok birtokában. Mint érdekességet említem meg, hogy pl.: Krassó-Szörény vármegyében 348 kocsiuk, 337 sátruk és 569 lovuk volt.)

Kevés földterületük is van. A megyében összesen kb. 20 kat. hold. Ebből a gyomai járásban: kb. 9, a békésiben: 5, a békéscsabaiban: 4 és a szarvasiban: 2 kat. hold. Haszonbérlet, föld nem volt. (Összehasonlításképpen megemlítem, hogy a cigányok által bérelt föld területe Nagy-Küküllő megyében kb. annyit tett ki, mint akkoriban, a mai Magyarországnak megfelelő területen élő cigányok összes földbérlete. Temes megyében meg éppen ennek a duplája. A cigányok bérelte föld Erdélyben majdnem kétszerese volt annak, mint amit a mai Magyarországnak megfelelő földterületen béreltek.)

A könnyebbség kedvéért a továbbiakban I-gyel fogom jelölni: az állandóan letelepedett cigányokat, II-vel: a huzamosabb ideig egy helyben tartózkodókat és III-mal:

a vándorcigányokat. És most vizsgáljuk meg a – Békés megye területén 1893. január 31-én tartózkodó – cigányok lakviszonyait és foglalkozását. A 15 éven felüli foglalkozásnélküliek keresetforrásai: koldulás mindkét nemnél, ezenkívül jövedőmondás és kártyavetés nőknél. Tollkereskedő és tollszedő az egész országban csupán 16 nő, a letelepedett cigányok közül. Prostituált – a mai Magyarországnak megfelelő területen – mindössze: 27.⁽¹⁴⁾ 1893. január 31-én, Magyarország területén 138.070 cigány férfi és 136.870 cigány nő tartózkodott. Összesen: 274.940 fő. (Ebből Erdélyre esett 105.034 fő.)

III.

Most következőleg részletesebben fogok szólni a Békés megyében jelenleg fellelhető cigány csoportokról, az itt élő cigányok életéről.

Oláh cigányok

Magukat „vlax”, „vlasikorom” (oláh cigánynak) nevezik saját fajtájukbeli előtt.⁽¹⁵⁾ „Mi vagyunk az igazi, valóságos cigányok” (caco-rom) – vallják magukról. Régi törzsi és nemzeti rendszert, kasztjellegűnek felfogható alcsoportjaik jellegzetességeit még meglehetősen jól ismerik.

(4) A Magyarországon 1893. január 31-én végrehajtott cigányösszeírás eredményei. (Budapest, 1895).

(5) **Pogány György és Bán Géza:** A magyarországi cigányság helyzetéről. – Kézirat. (Budapest, 1957) – 14 lap.

(6) **Dr. J.H. Schwicker:** Die Zigeuner in Ungarn und Siebenbürgen. (Wien, 1883.)

(7) **Konrad Bercovici:** The Story of the Gypsies. (London, 1929.)

(8) Vasárnapi Újság, 1857. 421 lap. (Szerző nincs feltüntetve.)

(9) **Alexander Petrovic:** Contribution to the Study of the Serbian Gypsies (Journal of the Gypsy Lore Society, Vol. XVIII. Parts 2–3, – 1939)

(10) **Nagyidai Sztójka Ferenc:** Magyar és cigány nyelv gyökszótára. (Kalocsa, 1886.)

(11) Lásd még **Kamill Erdős:** A classification of Gypsies in Hungary. (Acta Ethnographica, Tom. VI. Fasc. 3–4.) és Erdős Kamill: A magyarországi cigányság Néprajzi Közlemények, III. évf. 1–2 szám.) – Budapest. 1958.

(12) Nagybetűvel vannak jelölve a törzsek és kisbetűvel a nemzetségek. A nemzetségek közül csak a jelentősebbeket tüntettem fel (kivéve Tótkomlós).

(13) A következőleg felsorolt adatok csupán „Békés megye” címszó alatt szerepelnek, (tehát nem járásek vagy községek szerint), éppen ezért, a cigányok létszáma nem fogja elérni a körülbelüli 3000-et. (Pl.: Elek, Mezőkovácsháza, Battonya nem tartozott akkor a megyéhez).

(14) Elenyésző a titkos prostitúcióval foglalkozó cigány nők száma jelenleg is. A magyar cigányok, román cigányok között igen ritka, az oláh cigányok között szinte kivételsszámba megy.

(15) Nem tévesztendő össze a teknős cigányokkal, ugyanis a Dunántúlon és hazánk északkeleti részeiben, a környező lakosság ezeket nevezi „oláh cigányoknak”, míg az én meghatározásom szerintieket: „kolompár” cigányoknak hívja. – **folytatjuk** –

„Sokan leszünk romák a rendőrségen”

**Részletek a Döbröközi Cigányokért
Szociális és Kulturális Alapítvány által kiadott CD anyagából.**

A mai magyar társadalomban a cigányokkal szembeni előítélet csaknem mindenhol megtalálható.

Előítéletesek a középiskolások¹, illetve általában a fiatalok². Különösen fájó, ha olyan főiskolásokkal, egyetemistákkal kapcsolatos kutatások is előítéletességet állapítanak meg, akik a tanulmányaikat befejezve naponta kapcsolatba kerülnek cigányokkal, illetve szakmájuk művelése eredendően egy objektív szemléletet tételez fel.³

A sort folytathatnánk. Csaknem minden kutatás eredménye, hogy a cigányokkal szembeni előítélet a társadalom minden csoportjánál megtalálható.

Sokan és sokszor leírták már, hogy a rendőrök előítéletessége – pontosan a társadalomban betöltött különleges helyzetüknél fogva – különösen veszélyes.

Egy előítéleten alapuló intézkedés, vagy pontosan az ott, és akkor szükséges intézkedés elmulasztása, emberi sorsokat tud megváltoztatni, alakítani.

Azonban általános a felhőrdülés, amikor egy kutatás nyomán a kutatási tapasztalatokat röviden úgy lehet összegezni, hogy előítéletesek a rendőrök.⁴

Ilyenkor jönnek a hivatkozások, hogy a leendő rendőröknek komoly alkalmassági vizsgálatokon kell átesni, ahol igyekeznek kiszűrni az erre a pályára nem alkalmas jelentkezőket.

A gondok azonban ismertek, és meglepő, hogy a rendszerváltozás után is működnek a pártállami reflexek. A Rendőrtiszti Főiskola oktatói – egyikük a társadalomtudományi tanszék vezetője – egyik tanulmányukban a következőket írják:

„Motiváltságunk közvetlenül összefüggött a cigánysággal kapcsolatos vizsgálatunk(2001) eredményeivel, ezen eredmények félreérthetetlen tanulságaival. A kirajzolódó számszerűségek, az ezek által jelzett alapattitűdök önmagukban is lélegzetelállítóak voltak, de ezek karaktere a kérdőíveket kitöltő hallgatók többségének(!) szöveges kiegészítésével vált igazán figyelmet parancsolóvá”⁵

A szerzők a kutatás zárótanulmányát publikálás előtt bemutatták a főiskola Tudományos Tanácsának. A főigazgató a tanulmányt *tűkosította*, és a „cigánysággal szembeni erőteljes főiskolai, negatív attitűdök korlátozásának feladatszervezésére” munkabizottságot állított fel.

A kutatás egy része végül megjelent a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem folyóiratában⁶, de „... a „munkabizottság” a mai napig nem kezdte meg működését.”⁷

**Pedig a baj nagy.
Ennek a lemeznek
a közreadásával ezt a nagy bajt szeretnénk
bemutatni.**

Évek óta működik egy belső rendőrségi internetes fórum, ahol a rendőrök cserélnek véleményt, kérnek segítséget. Szinte minden előkerül ezen a fórumon. Ta-

¹ V.A.D.: Előítéletes középiskolások Népszabadság 2002. október. 4. 5.p.

² Előítéletes fiatalok Magyar Hírlap 2002.október. 4. 6.p.

³ Czene Gábor: Előítélet a főiskolákon Népszabadság 2001.november. 28. 4. a pedagógus hallgatókkal kapcsolatos megállapításokat ismerteti, Előítéletes medikusok Népszava 2004. június 2. 4.p és az Előítéletes történéshallgatók Népszabadság 2004.02.16. 5.p. a leendő orvosok, illetve történészek között végezett kutatást összegzi röviden

⁴ Előítéletes rendőrök Magyar Hírlap 1996. február. 24. 4.p.

⁵ Krémer Ferenc-Valcsicsák Imre: Cigánysággal kapcsolatos attitűdök I-II. Magyar Rendészet 2005. 5.évf.2.sz.3-27.p. és 3.sz.39-57.p.

⁶ Krémer Ferenc-Valcsicsák Imre: Előítéletesség a főiskolai hallgatók körében Társadalom és Gazdaság 2002. 3-4.sz.

⁷ Krémer-Valcsicsák im.

nulmányokkal kapcsolatos kérdések, családi problémák, autók, kisállattartás, televíziós műsorok, szabadidős programok, sport, a munkával kapcsolatos kérdések és ötletek, és nem is lehet felsorolni, hogy mi minden még.

És sajnos nagyon népszerűek azok a részek, ahol valamilyen módon a cigányok kerülnek szóba.

Ezek a topikok vagy eleve valamilyen „cigánytéma” felvetésével indulnak, vagy valami más adja a rész indítójának az ötletet, de a felvetett téma rövid idő alatt „etnicizálódik”, és előkerülnek a cigányok.

Ellentétben az antiszemitizmussal, ahol a nyílt „zsidózás” mára szalonképtelenné vált, a cigányozás bizony még nem az, és sajnos ezekben a részekben a legdurvább cigány ellenes szövegek is megtalálhatóak, és ezeket a szövegeket a leíróik rendszerint százszor és ezerszer megcáfolt előítéletekkel igyekeznek igazolni.

Különösen azért lényeges ez, mivel az itt megnyilatkozók legalább érettségivel, vagy főiskolai, egyetemi végzettséggel rendelkeznek, azaz művelt, tájékozott emberekről van szó, ahol az ismeretek hiánya nem lehet(ne) oka az előítéletnek.

Csak nagyon vázlatosan néhány ilyen előítélet:

„Életvitelük sajátosságait a génjeik szabályozzák.” A meglepő az, hogy ezen a szinten nem lehetne kérdés, hogy milyen jellemzőket örökítenek tovább a gének. A beszélgetéseket elolvasva többen hivatkoznak arra, hogy a felsőoktatási intézményben a romológia tárgyat oktató előadó utalt ezekre a dolgokra, például „ősi vándorlási ösztönre”. Olyan rész is olvasható, hogy a Rendőrtiszti Főiskola oktatója beszélt a „magántulajdon nem tisztelésének ösztönéről”, vagy a túlhaladott „cigánybűnözés” helyett a „halmozottan hátrányos helyzetű, etnikai síkon tagozódó” bűnelkövetésről tartott előadást. Ha ilyenek valóban megtörténtek, és nem csak a hozzászóló kitalált története ez, akkor bizony nagyon rossz minősítést kapnak ezek a felsőoktatási intézmények, köztük a Rendőrtiszti Főiskola is.

„Munkátlanág.” Egy 1980-as években végzett közvélemény kutatás szerint „a cigányok gondjai megoldódnának, ha végre elkezdénének dolgozni”. A kérdésre érdekes módon 2005-ben is ugyanaz a válasz született. Csak halkan jegyezzük meg, hogy az 1980-as években gyakorlatilag teljes volt a foglalkoztatás, akkor még megvolt a kmk.

(közveszélyes munkakerülés) szabálysértési és vétségi alakzata.

A rendszerváltás után az utcára került cigányoknak újabb megélhetési módokat kellett keresniük⁸. Természetesen az is fontos, hogy a többségi társadalom mit tekint munkának? A gyűjtögetést például nem, pedig a nyár végi cseteszedés egy komoly erőfeszítést igénylő, monoton, napi 10–12 órás kemény munkát jelent.

Ehhez a részhez kapcsolódik, hogy „élősködők, segélyekre várók”. A két háború között éppen az orvosok voltak azok, akik a cigányokat az élő szervezeten – a társadalmon – élősködő parazitákhoz hasonlították. A pártállamban ennek az előítéletnek a megszilárdításával találkozhatunk. Ekkor – és persze azóta is – folyamatosan azt közvetítették, hogy a cigányok helyzete szociálpolitikai intézkedéseket kíván. Helyzetük javítására a cigányok minden segítséget megkapnak (gondoljunk csak a „CS” lakások építésére). Ezzel a kommunikációval a cigányokat tették felelőssé sorsukért, hiszen nem képesek élni a rengeteg, nekik nyújtott kedvezményrel, azaz érdemtelnek rá.

„Bűnözők.” Ez az előítélet részben kapcsolódik az öröklődéshez, de a munkátlanághoz is. Ezen kívül még számosan vannak olyanok, akik a cigány kultúra sarkalatos pontjának vélik. Nyilván nagy szerepe volt ennek az előítéletnek a megszilárdításában a bűnügyi statisztikának, ahol a rendszerváltozásig megtalálható volt az elkövető származásának feltüntetése. A statisztikai lapok összesítése révén évente jelentek meg kiadványok a „cigánybűnözésről”.⁹

A rendőröknek pedig igazán illene ismerniük azokat a kutatásokat, amelyek a cigányok bűnözését vizsgálták¹⁰, és megállapították, hogy az azonos társadalmi rétegeket vizsgálva a cigányok bűnelkövetése nem tér el jelentősen(sőt kisebb), mint a nem cigány rétegeké.

A „vérfertőzés”, illetve a szabados nemi élet is többször előkerülő előítélet. A működő cigány közösségekben a szexualitással kapcsolatban nagyon szigorú normák és szabályok találhatók, amik megsértése komoly konfliktusforrás a családon belül, de különösen családok között. Természetesen itt is vannak normasértők, de azok az emberek a cigányok között még erősebben megbélyegezettek.

Ilyen előítéletek még a cigányok között dívó „erőszak-kultusz”, a „korai házasság”, és a sort talán vég nélkül lehetne folytatni.

⁸ Máté Mihály: Cigány foglalkozások – cigány mesterségek Pécs 2005. 138.p. Bibliográfia.

⁹ Például: Tájékoztató a cigánybűnözés egyes kérdéseiről Bp. Legfőbb Ügyészség Titkársága 1980 46p

¹⁰ Pl. Tauber István: A hátrányos társadalmi helyzet és a bűnözés összefüggései, különös tekintettel egyes kisebbségi csoportokra Bp. Tankönyvkiadó 1986. 206p.

A kérdés megoldására is számosan adnak javaslatot. Van, aki az emberi méltóságot nem tekintve veréssel látja ránevelhetőnek a cigányokat a többségi normák követésére. Vajon a normasértő nem cigányokat is verni kéne? És a fegyelmi vétséget elkövető rendőröket is? Megjegyezzük, hogy az ötlet nem új. A felvilágosult abszolutizmus korában *Mária Terézia* és *II. József* rendeleteiben is előkerült a verés.

Van olyan javaslat, ami a cigányok szegregációját, egy helyre telepítését javasolja. Sajnos sok helyen megtalálhatók a településeken belül az egy részek gettósodása. Számos telep található, ahol emberhez nem méltó körülmények között élnek a cigány emberek.¹¹ De meg lehet nézni, hogy hová vezetett ez a módszer Bulgáriában, Szlovákiában, vagy Csehországban.

Van, aki a gyerekek családból való kiszakítását javasolja. Ez az elképzelés is előkerült már az említett uralkodók rendeleteiben. Ezek az embertelen intézkedések számos letelepedett cigányt készítettek ismét vándorlásra, a hatóságok előli bujkálásra, és sok ember életét tették tönkre.¹²

Van, aki a sterilizációt látja célravezető módszernek, ami szintén nem új, a két világháború idején számos ezzel kapcsolatos elképzelést lehetett olvasni.¹³

Mindezeket a beszélgetők úgy adják elő, hogy meg vannak arról győződve, hogy a kérdést objektíven, tárgyilagosan, előítéletektől mentesen, nem pedig hibásan általánosítva vizsgálják. Úgy gondolják, hogy ehhez elegendő valamiféle kinyilatkoztatást tenni: Ez például így történik: Első hozzászóló: „... (a cigányok) lopnak, csalnak, élösködnek, csak a segélyeket várják, amit azonnal elisznak a kocsmában, de nem szabad általánosítani, tisztelet a kivételnek.” „Második hozzászóló: „... igazad van, tényleg ilyenek, csak a bűnözésből meg a segélyekből élnek, de tényleg nem szabad általánosítani, tisztelet a kivételnek.” A szomorú, hogy mindkét hozzászóló meg van arról győződve, hogy ő nem általánosít, és teljesen objektíven vizsgálja az adott problémát.

Vannak olyan hozzászólók, akik a gyalázkodó szövegük ellenére kijelentik magukról, hogy nem rasszisták, nem is lehetnek, mert „van cigány barátjuk.”

Természetesen ezekben a beszélgetésekben sokszor „megoldási javaslatokat” is megfogalmaznak.

Akadnak olyan „szellemeskedők”, akik hadsereget szerveznének cigányokból és a szomszédos országokat – amelyekhez a trianoni szerződés eredményeképpen elcsatolt országrészek kerültek – támadtatnák meg ezzel a sereggel, mivel a siker mindkét esetben garantált.

Az igazán elrettentő azonban az, hogy rengetegen a cigányok – illetve ahogy a legtöbbször emlegetik a cigányokat: „ezek” – megölésében látják a megoldást.

Sajnos komolyan kell venni azokat, akik cigányrendszabályozó akció megszervezését sürgetik, számosan ajánlkozva a részvételre.

De ha lehet fokozni, akkor ezen belül is a holocaust emlegetők a legelrettentőbbek.

Természetesen vannak jóérzésű emberek is, akik megpróbálják a szavukat felemelni, de ezeket rövid úton minősítik. A legenyhébb ezen minősítések közül az „áruló”, de előfordul a „cigánybérenc” a „cigányok seggnyalója”, az „írásztal mellett üldögélő” mellett számos egyéb jelző. Azok, akik pedig a sajtót felhasználva tették szóvá¹⁴, hogy itt sokszor megengedhetetlen hangnemben minősíthetetlen dolgokat írnak le az „etikátlan”, „áruló”, „saját fészkébe piszkító” jelzőkkel illetik.¹⁵

Ezekhez rendszerint javaslatokat is csatolnak: „fogadd örökbe”, „menj oda lakni”, „költözz mellénk”, „gyere hozzánk dolgozni”, stb.

Biztosan szép tanulmányokat lehetne írni arról, hogy hányan nézték meg a kérdéses témában nyitott részeket, hányan szoltak hozzá, de nekünk nem ilyen elemzések elvégzése a célunk.

Az sem célunk, hogy az állomány körében népszerű Holdudvart megszüntessék. Bár ennek a betiltása a legegyszerűbb, de ez mindenképpen egy formális, semmiféle eredménnyel nem járó intézkedés lenne.

Bevallott célunk a figyelemfelhívás. Követ szeretnénk dobni az állóvízbe. Fel akarjuk hívni a figyelmet arra, hogy a rendőrség vezetői hosszú ideje megelégednek a látszattevékenységekkel. (Igen szép példája ennek a Rendőrtiszti Főiskolán 2002-ben megalakított, az írásunk elején említett „munkabizottság”, ami valószínűleg a mai napig nem működik.)

¹¹ Bernáth Gábor/szerk/: Lakni valahol Bp. Roma Sajtóközpont 2006. 373p.

¹² Nagy Pál: „Kicsinségemben elszakattam” *Educatio* 199. 8.évf. 2.sz.320-338.p.

¹³ Jánoshalmán és Mélykúton sterilizálni akarják a közveszélyes dologtalan cigányokat *Független Magyarország* 1937. márc. 20. 2.p., vagy Endre László: A kőborcigány-kérdés rendezése *Magyar Közigazgatás* 1934. 16.sz.3-5.p.

¹⁴ Réti László: Anyám cigány, apám zsidó *Belügyi Szemle* 2002. 9.sz.122-129.p., Máté Mihály: Cigányok és rendőrök *Belügyi Szemle* 2002. 10.sz.132-138., Máté Mihály: Kirekesztettek *Belügyi Szemle* 2004. 2-3.sz.177-183.p., Máté Mihály: „Ti vajon nem perelnétek...?” *Amaro Drom* 2004. 14.évf.4.sz.13.p

¹⁵ A tanulmányoknak, újságcikkeknek csak annyi eredményük volt, hogy a leírás alapjául szolgáló részeket töröl(tet)ték a Holdudvarról.

**Mindenki elismeri,
hogy több cigány származású
rendőrre lenne szükség.**

A kisebbségekről történő oktatás, akár a rendőr középiskolákban, akár a Rendőrtiszti Főiskolán folyik az, formális, ott komoly, a gyakorlatban hasznosítható ismereteket szerezni nem lehet. De egyébként is óriási hiányosságok vannak a kiképzéssel, a felszereléssel, a javadalmazással kapcsolatban. Számos részből kitűnik, hogy a „végeken” gyakran a végsőkéig kiszigerelt, elbizonytalanított állomány található, akiknek sokszor a jogos járandóságait sem fizetik ki időben. Jól megfigyelhető, hogy ezeket a feszültségeket sokszor a legrosszabb érdekérvényesítő csoportokon próbálják meg levezetni.

Nyilatkozatok szintjén mindenki elismeri, hogy több cigány származású rendőrre lenne szükség. A Holdudvaron több rész is foglalkozik velük, ennek ellenére a testületen belüli helyzetük komoly, szakmailag megalapozott vizsgálata nem történt meg. Toborzásuk, a kiírt ösztöndíjpályázatok sokszor a komikum határát súrolják. (Pl. a Tolna Megyei RFK. vezetője két fő számára írt ki pályázatot, akiknek a tanzsereit megvásárolják és tanulmányi eredményüktől függően még 1000, vagy 2000(!) Ft ösztöndíjat is

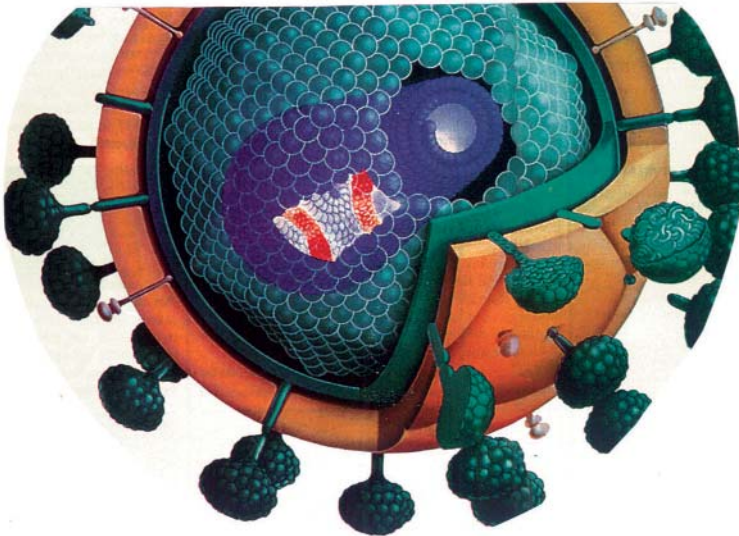
kaphatnak. És ehhez nem csak a jelentkezőknek, de hozzátartozóiknak is fedhetetlen életvitelt kell folytatniuk! Mintha az ember felelős lenne rokonai magatartásáért!)

A rendszeresen megtartott továbbképzések szintén formálisak, azok eredményét, hasznát ugyancsak soha nem mérték fel eddig.

Összefoglalva: célunk az, hogy kikényszerítsünk egy átfogó megoldást, ami kihat a rendőrök kiválasztására, kiképzésére, munkakörülményeikre, az egész szolgálatra. Tesszük azért, mert nem akarunk olyan világban élni, ahol embereket lehet a származásuk miatt megalázni, kirekeszteni a társadalomból, vagy – ami a legrosszabb – megölni.

**Máté Mihály
Óvári Vendel**

– folytatjuk –

Érthetően az AIDS-ről

Magyarországon évről-évre nő az AIDS veszély, amiről nem beszélünk eleget, de szembe kell nézni a problémával, annál is inkább, mert 2005 óta 40%-al emelkedett hazánkban a HIV-fertőzöttek száma, így a mai adatok szerint 1345 fertőzöttet tartanak nyilván.

A Lungo Drom szerkesztősége úgy gondolta, hogy felvilágosító kampányt kell indítani az AIDS terjedésének megakadályozására. Sorozatunkban neves magyar és külföldi szakemberektől idézünk (Dr. Pásztor Erzsébet, Mannhardt András, Dr. Pécsi Tibor, Dr. Dömök István, J.L. Gerberding, Reinhardt, Kurth professzorok, valamint Hollán Zsuzsa, Füst György, Horváth Atila, Hilary Koprowsky és Juhani Nagy János. Gyűjtő munkában segítségemre voltak az International Herald Tribune, a Time, az Orvosi Hetilap, az Élet és Tudomány, The Washington Post, Der Spiegel, Delta és a Zycie Warszawy korabeli riportjai, tanulmányai is, a magam gondolatai mellett. Munkánkkal szeretnénk segíteni azoknak a pedagógusoknak is, akik velünk egyetértve kérték lapunktól ezt a sorozatot, hogy beilleszthessék az AIDS elleni felvilágosító programjukba.

A kezdet

A 60-as években egy dán orvosnő 42 éves korában elvállalta, hogy három évig Afrikában dolgozik. Egy egyszerűen felszerelt kórházba került Zaire északi részén. Amikor ideje letelt, bejárta Ghánát, Nigériát, Szenegált és az Elefántcsontpartot. Aztán újból Zaireben, a főváros, Kinsasa egy modern klinikáján vállalt állást. Afrikai tartózkodásának egész ideje alatt hasmenés gyötörte, amit csak gyógyszerek szedésével tudott elviselni. 1976-ban rosszabbra fordult az állapota. Hasmenése nem múlt el a gyógyszerektől sem, ráadásul nyirokcsomói is megduzzadtak. Állandóan fáradtnak és levertnek érezte magát. 1977-ben a nyirokcsomó duzzanatok visszafélődtek, az orvosnő fáradtsága azonban tovább nőtt. 1977 júliusában, amikor szabadságát Dél-Afrikában töltötte, a még ismeretlen betegség drámai fordulatot vett. Súlyos légzési bántalmak léptek fel. A beteg hazarepült Dániába, s ott kórházba került. A röntgenfelvételeken ányékoltságot lehetett fölismereni. A szövetminta-vizsgálatok olyan jelenségeket mutattak, amelyek, az önmagában ártalmatlan kórokozó, a pneumocystis carinii által okozott tüdőgyulladásra jellemzőek.

Ehhez még szájüregbeli sarjadzógomba-fertőzés járvált. A laboratóriumi vizsgálatokból többek között a T-sejtek számának csökkenése derült ki. Az orvosnő életét a legnagyobb orvosi igyekezettel sem sikerült megmenteni. 1977-ben meghalt.

Ma már valószínűsíthető, hogy az első egyike volt, akinek életét követelte a halálos járvány, jóval azelőtt, mielőtt még annak az AIDS elnevezést adták volna. És innentől kezdve megnyílt a pokol, egyre több hír érkezett a különös betegségről, amibe belehaltak az emberek. 1982 augusztusában még mindig csak annyit ír az angol The

Lancet és a német Deutsches Arzteblatt, hogy „az új betegségre oda kell figyelni.” (Dr. Dömök István pedig azt nyilatkozta, mint az Országos Közegészségügyi Intézet víruskutató osztályának vezetője, hogy „nem lehet megakadályozni, hogy a betegség előbb-utóbb jelentkezék Magyarországon is.” Ekkor 1985-öt írtunk, és nem volt hazánkban HIV-fertőzött.)

1983 októberében a Dániai Aarhusban az ENSZ Egészségügyi Világszervezetének égisze alatt tartották meg az első európai értekezletet, amely az AIDS-szel foglalkozott. Itt lehetőség nyílt végre az

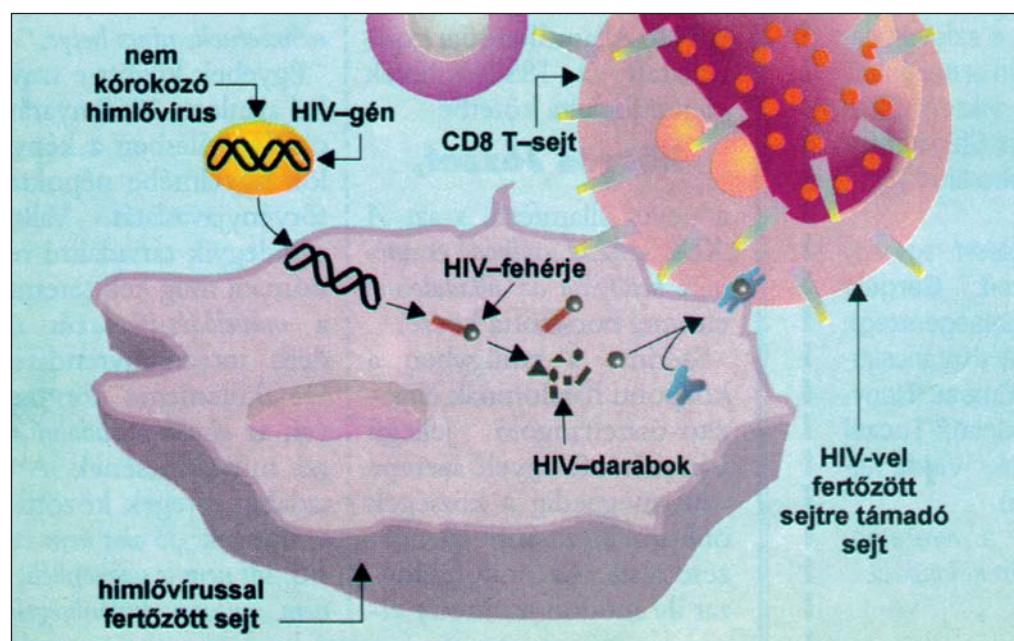
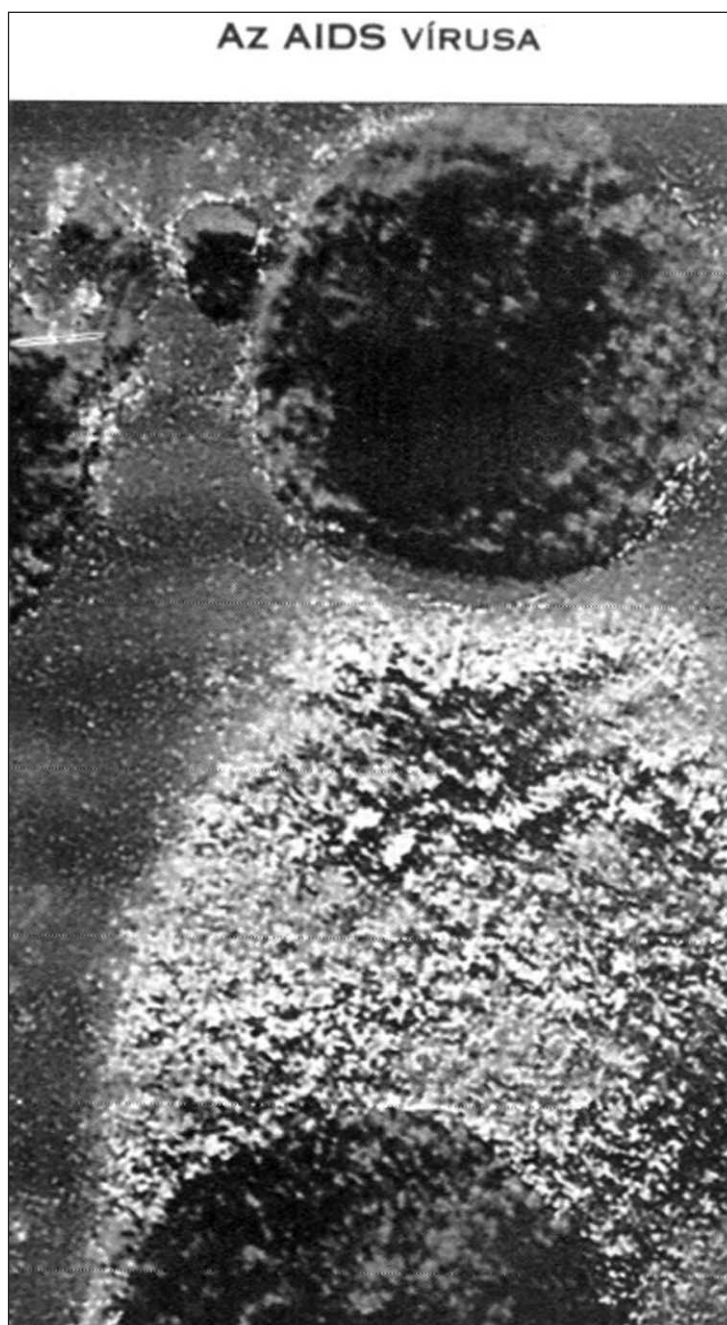
Európában diagnosztizált AIDS-esek első összefoglaló áttekintésére. Ott még nem derült ki, hogy a legvesélyeztetettebb réteghez tartozók a homoszexuális férfiak, a drogosok, és azok, akik vérátömlesztés kapcsán jutnak érintkezésbe a kórral. (Ma már a heteroszexuálisak is veszélyeztetettek, és valójában senki nem érezheti magát teljes biztonságban, ezért a legfontosabb feladat a megelőzés.)

* * *

Az AIDS jelentése: 1982-ben a CDC összegyűjtötte és analizálta az addig bejelentett 593 esetet. Az elemzés eredményeként megfogalmazták a betegség új, máig is használatos definícióját és először használják az új kor megjelenésére az Acquired Immune Deficiency Syndrome elnevezést (szerzett immunhiány tünetegyüttes), amelynek egy betűszó a rövidítése: AIDS.

A HIV: az AIDS vírusának az elnevezése! Az AIDS felbukkanásakor nagy erőfeszítésbe került, míg ráakadtak a kór-

okozójára. Azóta sok kutató vizsgálta az örökítőanyagul ribonukleinsavat (RNS-t) tartalmazó HIV-et, hogy az egyik legalaposabban ismert vírus lett. Minthogy az ellene termelődő **ellenanyag** megjelenik a vérben, ennek kimutatásával derül fény a HIV-vel való fertőzöttségre, s ezt felhasználják az átömlesztendő vér szűrésére. De olyan eljárások is rendelkezésre állnak, amelyekkel akkor is a HIV nyomára lehet bukkanni, amikor a vele szembeni fajlagos ellenanyag még nem jelent meg a vérben és mindössze **néhány** fertőzött sejt lelhető fel a szervezetben. Ez arra hívta fel a figyelmet, hogy a hagyományos laboratóriumi módszerek nem alkalmasak a fertőzés kezdeti szakaszának feltárására, holott a nyirokszövetben ekkor már serényen szaporodnak a kórokozók. A HIV elleni gyógyszerek fejlesztése szakadatlanul folyik! Az

AIDS vírusának megfékezését nagymértékben akadályozza a **változékonyságra** való nagy hajlama. Ennek tudható be, hogy a látszólag azonos állapotú betegek nem egyformán reagálnak a gyógyszeres kezelésre, és ez döntően befolyásolja életkilátásukat...

A következő részben a kaposi szarkómával, az AIDS-lélektannal foglalkozunk és az Afrikaiak tilakozásával...

Szécsi Magda

Részlet Sáfár Sándor és Wuscher Anna: Bokszi és Tulpica című kötetéből.

Az ördög bosszúja III. rész

Ha szél arra fúj, arra megyek. Jó tanácsot adott ő már nekem akkor is, amikor Nanihoz vezetett.

Közben Nani meg Gyurkó anyja elment a plébános tiszteendőhöz, és kiengesztelték. Hét misét mondatnak, hogy Gyurkó szerencsével járjon, szóval, hogy megtalálja a fiát.

Gyurkó pedig ment erdőn, mezőn, hegyen, völgyön. Néha olyan göcsörtös útra tévedt, hogy le kellett szállni a lóról, nehogy leessen. Főnek mégcsak valahogy könnyebben előbbre jutottak, de lenek bizony nagyon veszélyes volt menni. Hét évekig vándorolt. Aludni csak akkor tudott, ha faodút talált. Legtöbbször gombát evett. Legjobban a fenyallát, meg a galambicát szerette. Megsütötte nyáron, oszt megvolt az ebéd, vagy a vacsora. A ló is talált magának fűvet az úton.

Egy reggel éppen szedelőzködött egy fa alatt, ahol meghált, amikor arra jött egy sánta kis ember.

– Jó napot Gyurkó! Hová indulsz?

– Ha tudod, hogy Gyurkó a becsületes nevem, akkor azt is tudod, hogy a fiamat keresem.

– Szerencsével akarsz jární?

– Ki nem akar szerencsével jární?

– Hát akkor nesze, fogd ezt a fejszét! Ott áll melletted az a butykos fa, vágd ki gyökerestől! Nem bánod meg.

Gyurkó nekiveselkedett. Először a földet vagdosta és kaparásztta ki a fa tövében, majd nekifogott a gyökereinek. Meg-megugrott a fejsze. Teljességgel a Szent Isten csudája, hogy nem vágta el a saját lábát. Már esteledett, amikor nagy robajjal kidőlt a fa. Lássatok csudát! A tuskó alatt egy kondérban rengeteg arany.

– Vidd haza, a tied! A fiadért adom.

Főlnéz Gyurkó. Hát megint előtte áll a sánta ember, azaz nem más, ahogy jobban nézi, mint az ördög. Vágtába ugrott fel egy vadkecskére, aki nagy mekegéssel elszaladt vele.

– Hogy a radai rosseb a sánta ördögébe! Nem elrabolt egy teljes napomat! Kell is nekem a pénz! A fiamat akarom! Nem fogsz ki rajtam gonosz pára! Na, mindegy, visszaásum a kondért. Lehet, hogy még egyszer jól jön ez az arany.

Aztán föl pattant Hóka hátára és elindult. Legfeljebb nem alszom ma, gondolta. Minél tovább lovagolt Gyurkó, annál sötétebb lett.

– Hogy az a radai! Hát nem lakik erre senki? Mindenütt sötétség, sehol egy ház, sehol egy út!

Egyszer csak megpillantott a messzeségben Gyurkó egy fényt. Valamilyen ház ablakából jöhetett a fény. Arra fordította a lovát. Hát ezt nem jól tette, mert egyszer csak süllyedni kezdett Hóka lába alatt a mocsár. Leszállni nem lehetett, mert akkor ő állt volna hasáig a mocsárban. Visszafelé kellene menni, mert ez lidérc, kapott észbe Gyurkó. Végül majd a mocsárba veszek. A lidérc már egész közel lángolt. Hóka okos ló volt, tudta, mit kell tenni. Olyan tüzet fújt, hogy 77 kovács patkolhatott volna ennél a tűznél. Hóka tüze megfújtotta a lidércet. Na, mehetett Gyurkó békével tovább. Békével? Szép kis béke lett rögvest! Hóka két lábra állt, Prüskölt, nyertett, tüzet fújt, amikor egy kaptatón mentek főnek. Gyurkó alig tudott megkapaszkodni a lovában. Először el sem tudta képzelni, hogy mi a sístergős Istennýla csapott a lovába, hogy így megmakacsolta magát, de amikor véletlenül főnek lesett, a kaptató tetejére, hát uram fia! Előtte állt egy kísértet teljes életnagyságban. A keze a levegőben, mintha csak azt mutatna volna, hogy: ne tovább!!! Gyur-

kót rázta ijediben a nehéz kórság, kiverte a víz a hátát. Egyszer fázott, másszor melege lett, míg valahogy észébe jutott, hogy hiszen ez Hétország királya. Gyurkó összeszedte a maradék erejét, vékony, nyeszlett hangon, mintha a falu legcingább legénye szólt volna, így nyökögött:

– Hétország királya! Nem bántotalak én soha. Esküszöm a Szent Istenre, nem hoztam el tőled semmit. Két napot ingyen dolgoztam neked, nem kértem fizetséget. Mit akarsz tőlem?

– Hétország királya nem választ, de nem mozdult egy tapodtat sem, és a kezét sem vette le.

– Nani, hát persze, Nani miatt nincsen nyugovása szegénynek. Ahogy ezt kimondta Gyurkó, megugrott Hóka és eszeveszett gyorsasággal visszaindult lenek. Gyurkó majd a nyakát törte. A kaptató aljához érve Hóka jobbra kanyarodott, majd lassan megnyugodott, kifújta magát. Gyurka is lecsihadt.

Már hajnalodott lassan, amikor Gyurkó lassan megpillantott egy szamarat.

– Hát ez meg hol kószál?

Ahogy közelebb értek a számarhoz, az megállt. Na, persze Hóka is.

– Hogy a radai rosseb essen a világba! Hát mi ez, kísértetek éjszakája? Ez a kísértet csak félig számar, félig ember – vette észre Gyurkó. Hóka megugrott. Kikerülte a számarembert. Gyurkó már azt sem tudta az ijedségtől, hogy fiú-e, vagy lány.

Egyszer csak hallja, hogy a hátamögött ordít a számar:

– A-pá-ám! A-pá-ám!

Hát ezzel a számarral jól állunk! Nem a gazdájáért ordít, hanem az apjáért. Hóka vágatott, a számar után.

– A-pá-ám! A-pá-ám! Ne hagyj itt apám!

– Állj meg Hóka! – húzta meg a gyeplőt Gyurkó. – Mit akar tőlem az a számár?

A számár utolérte Gyurkót és sietve mondta:

– Apám, amíg fel nem jön a nap, tudok beszélni. Figyelj rám! Én vagyok a fiad. Az ördög öreg-anya cserélt ki, hogy bosszút álljon rajtad anyáért. Engem felnevelt ugyan, de azt akarta, hogy saját tulajdon gyerekeként szeressem, és vegyem feleségül a pokol fűtőjének a lányát. Arra kényszerített, hogy mindig otthon legyek az öreganyjával. Egy ideig ment is a dolog, de amikor megmutatta, hogy ki lenne a feleségem, és elárulta, hogy én ki vagyok, elhatároztam, hogy hazaszököm. Meg valahogy benne volt a véremben a mehetnék is. A banya azonban észrevette amikor indulni akartam, hát nem a világ csúfjává tett!

– Szóval te vagy a fiam?

– Hát ki lennék más?

– Na, akkor elő az élesztőfűvel!

Előkotorta Gyurkó a zsebéből az élesztőfűvet. Megsimogatta az élesztőfűvel a félig számár, félig ember minden porcikáját, de minden hiába volt, nem használt semmit. Hogyan használt volna az élesztőfű, hiszen a számarember eleven volt, nem halott. Más nem tehettek, mint nagy bánatosan hazaindultak. Szegény Nani! Megszakad a szíve, ha meglátja mivé lett szép fiacskája, gondolta Gyurkó.

Hét éveig vándoroltak már hazafelé, amikor odaértek, ahol Gyurkó elásta az ördög aranyát.

– Nem hagyom itt a beste fajzatán! Tartozik már jócskán nekem, amiért azt a temérdek bajt a nyakamba zúdította!

Gyurkó kiemelte a kondér aranyat a földből. Hóka hátára tette. Majd fölszállt a lóra, egyik kezével fogta a gyeplőt, a másikkal a kondér aranyat. A számár továbbra is csak gyalogosan lépkedett mellette.

Kora hajnalban értek haza Behiákra. Gyurkó elsőnek nem a gunyhóhoz ment, hanem a plébános tisztelendőhöz. Felkeltette, mert az még javában aludt.

– Jó reggelt plébános tisztelendő úr, kedves komám! – köszönt Gyurkó, ahogy illik.

– Nem vagyok én a komád, hisz kidobtál gazember! – válaszolta a pap.

– Ennyi idő alatt már igazán elfelejthetted volna! Csoda, hogy begerjedtem, amikor az a gurgulaszemű ördög annyi bajt zúdított a házra, oszt még a saját tulajdon gyerekét is elcserélteti az embernek a cimboráival.

– Na, jól van! Mit akarsz ilyen korán hajnalban?

– Mit akarnék? Semmi más csak azt, hogy keresztelje meg a gyereket!

– Hát neked teljességgel elment az eszed! Nem értél volna rá ezzel mise után? Az ágyból kell kihúznod?

– Nem bizony, mert addig nem viszem haza Nanihoz, már mint az igazi gyereket, mert megtaláltam, amíg nem tartották keresztvíz alá.

– Gyere na – lépett ki a pap a házából. – Hol a gyerek?

– Ott! – mutatott Gyurkó a félig számár, félig emberre.

A pap az ajtófélfához kapott, hogy össze ne törje magát, ha elájul, mert a nyavalyatörés kerülgette.

– Azt mondd, hogy ez a számár a fiad?

– Azt bizony!

– És ezt én kereszteljem meg? Számár legyen a keresztfiam?

– Az.

A tisztelendő látta, hogy Gyurkó nem tágit, hát beleegyezett, hogy legalább túllegyen a dolgon, és a mise kezdetéig még alhasson is egy keveset. Már kezdte volna mondani a keresztelő imádságot a pap, amikor Gyurkó azt ajánlotta, hogy keresztelésképpen fürösszék meg a szamarat a keresztelőkádban, amelyikben a szenteltvizet tartják.

A tisztelendő sietett, nem ellenkezett. A számár beleállt a vízbe, majd belefeküdt, végül a fejét is beledugta a szentelt vízbe.

Halljatok csudát! Amikor kibújt a vízből, lehámlott róla a számarbőr. Egészen rendes ember lett belőle. Hálálkodott is Gyurkó a komájának. 100 aranyat dugott a reverendája zsebébe. Aztán futás haza.

Nani majd meghalt a boldogságtól, hogy megkerült a fia. Három nap múlva Gyurkó fogta a sok ara-

nyat, s indult a királyhoz. Akkor a birtokot vett, hogy rögvést 7 vármegye ura lett belőle. Aki csak élt a környéken, mindenkinek ő parancsolt. Eddig volt, igaz volt. Sára néni még ma is bizonyíthatja, hogy így volt, de Nani is emlegeti gyakran, csak a félig számár, félig ember fiacskájáról nem beszél senkinek.

Mesélő: Horváth István
zenész, 65 éves
A gyűjtés időpontja: 1968,
Komárvaros

Megjegyzés:

„A szerencsétlenség könnyen fönnakad az emberen”: Cigányok által gyakran használt kifejezés a könnyen meg van a baj helyett.

Az erőt adó diók: A dió a cigányok előtt nagy érték. 1. Nehéz megtörni, mert csonthéja van. 2. Kenyérrel, kevés dióval is jóllakik. 3. A diófa minden részét hasznosítják. A cigányok kuruzslásként már évszázadok óta hasznosítják levelét, és zöld burkát különböző betegségek gyógyítására.

„Még az kéne, hogy vadalma legyen a gyerek fején.”: Magyaroktól átvett babona, miszerint, ha az állapotos asszony nem kapja meg azt, amit megkíván, anyajel formában a fején lesz.

Nekiveselkedett: Nekigyürkőzött. Zalai kifejezés.

A fejét is bedugta a szentelt vízbe: Az adventisták, cigányok között végzett aggitációjának hatása. Szerintük nem elég keresztelésekor a vízzel való leöntés, hanem meg kell fürödni. Megfigyelhető, hogy a mesélő a szentelt víznek milyen csodálatos erőt tulajdonít.

Szómagyarázat:

Butykosfa = görcsös fa.

– vége –

L. D. Horoszkóp

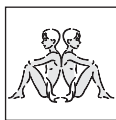
2006. december

KOS (III. 21.–IV. 20.) – Vadul készül az ünnepekre, és gyakran fáj a gyomra. Ne csodálkozzon! A gyomra is mindent tárol, nem csak az ételeket, hanem a stresszeket is, ezért érezhet ideges pillanatokban ideggócokat a gyomrában. Üljön le és gondolja végig, hogy mitől ilyen feszült? Nem ez élete első karácsonya, hát mi a baj? Beleavatkoztak az életébe? Tegyen róla, hogy ilyen soha többé ne történjen meg Önnel...

BIKA (IV. 21.–V. 20.) – Ha Ön nem éhes, naponta képes új forradalmakat csinálni, mert képzelőereje határtalan, de sajnos erre nem vevő a kiszemelt kedves, ideje lenne melegebb éghajlatra elküldenie! Ha megérti, hogy a pénz nem azonos a biztonsággal, akkor kevésbé fogja gyötörni Önt az általános aggodalom, hogy vajon eleget tett-e félre! Egyébként jól mennek a dolgai, az élete remekül alakul, a szerelmi akadályokat, ha nem is tudja átugrani, akkor is nyer, legalább nem töri ki a nyakát a méltatlanul magasra tett léc miatt...

IKREK (V. 21.–VI. 21.) – A romantikus kezdeményezések egyre nagyobb jelentőségre tesznek szert ebben az időszakban. December vége felé közeledve egy új csillagállás azt mutatja, hogy meg fog állapodni a szerelem terén! Ha egy munkatársa féltékenykedik, ne törődjön vele, de ha jó a kapcsolatuk, akkor beszéljék meg a dolgot. Csakis olyan embereket avasson a bizalmába, akiktől később nem vonja vissza ezt a kegyet. Visszataszító, amikor valaki színt vált!

RÁK (VI. 22.–VII. 22.) – Pénzügyei (és egyéb lehetőségei is) kiválóan alakulnak az elkövetkezőkben, de még

olyan bevételre is számíthat, amelyek egészen váratlan helyről jöhetnek. Ne érje meglepetés, ezekre is készüljön fel. Ha körültekintően és gondosan kezeli az ügyeit, akkor kitűnő mérleggel zárhatja az évet! Utazzon el egy kis időre családjával, mert mindannyiukra ráfér a pihenés és a környezetváltozás.

OROSZLÁN (VII. 23.–VIII. 23.) – Munkahelyén más hibájából kínos helyzetbe kerül és bármennyire is vétnél a dologban, még karrierje is veszélybe kerülhet! Ezt leszámítva összességében viszonylag nyugodt napok várnak Önre, sőt arra is bizton számíthat, hogy hamarosan új és pozitív változások következnek be életében. Anyagi helyzete kielégítő, pénzt biztos kézzel és elég jól kezeli. Párjához legyen hűséges, hisz amúgy is rengeteg támogatást kap tőle! Nyugodt ünnepek elé néz, főleg, ha gyermekeit és párját nem engedi autóbába ülni egy darabig...

SZÜZ (VIII. 24.–IX. 23.) – Kisebb balesetre számíthat ebben a hónapban, és nem csak az úton, de szívügyekben is. Karácsonykor bánat költözik a szívébe, maga sem tudja, hogy miért, mintha lelke mélyéből kitéptek volna egy darabot: talán valami családi ügy... Szedje össze magát, és lássa be, nehéz két lovat megülni egyszerre! Az egyik ló „meghal” Ön miatt...

MÉRLEG (IX. 24.–X. 23.) – Élete talán legszebb, legemelkedettebb karácsonyát fogja átélni, úgy érezheti, hogy a kis Jézus kézzel foghatóan az Ön házába érkezett. Szíve tele van szeretettel, úgy érzi mindent megkapott az élettől, amire vágyott! Pedig nincs még vége kedves mérleg: a sors ezt tovább fokozza, fogadja nyitott szívvel...

SKORPIÓ (X. 24.–XI. 22.) – Ha utazni szeretne, most szánja rá magát a telelésre és induljon el! Sok-sok kellemes emlékekkel tér haza, és akár a szerelemben is belebotolhat egy sipályán. A kedvező kozmikus hatásoknak hála, sikerre számíthat az üzleti és a társadalmi életben és a szerencsejátékokban is! Egy szűz jegyű segítségét ne feledje, honorálja érdemei

ért, mert hamarosan újból a tanácsára fog szorulni!

NYILAS (XI. 23.–XII. 21.) – Tény, hogy gyakran küzd elérhetetlen célokért és igaz van, hátha mégis sikerül! Most sikerülni fog, mert jól mérte fel erejét, adottságait és lehetőségeit! Életre szóló leckét kaphat szerelemből, egy szenvedélyes skorpiótól! Ha nem tudja megtartani, élete végéig szenvedni fog a hiányától...

BAK (XII. 22.–I. 20.) – Stresszt, túlterheltséget jeleznek a csillagok, ezért a tudatos erőgyűjtésre a szokottnál is nagyobb hangsúlyt kell fektetni! Várandós bak hölgyeknél késhet a gólya, de türelem, ami késik, nem múlik, a baba jól tudja, hogy mikor van itt az ideje a megszületésnek! Szerelme olyan heves, hogy szinte elégeti partnerét az Önből kiáradó tűz. Kirobbanó formában találja a december vége, stressznek már nyoma sincs! Tele van várakozással, hittel és bizalommal...

VÍZÖNTŐ (I. 21.–II. 19.) – Váratlanul kirobbanhat egy vita a pénz miatt, mert partnere nem tud minden fillérrel elszámolni! Valószínűleg Ön az igazságtalan most az egyszer, mert elfelejteti, hogy nagyobb kiadásuk volt közös meg egyezéssel... Kérjen elnézést, ha tévedett, de ne csodálkozzon, ha párja nyomott hangulata határozza meg az ünnepet! Saját pozitív energiáival kiegyensúlyozhatná az eseményeket... A pénz valahogy mindig megkeseríti az Ő életét! Mi lenne, ha el tudná fogadni azt is, hogy van, de azt is, ha nincs... Mikor simogatta meg utoljára szerelme arcát? Ez sokkal fontosabb, mint az anyagiak!

HALAK (II. 20.–III. 20.) – Egy meghívás jelentős hatást gyakorol élete menetére, akár elfogadja, akár nem! A helyes döntés a pillanatnyi helyzeten múlik. Ha tanácstalan, hallgasson ösztöneire! Emberismerete is vizgázni fog a közeljövőben, és egy nagyobb erkölcsi elégtétel növelheti önbizalmát. Villámcsapásként érheti a hír, hogy végre saját lakásába költözhet, még az is elképzelhető, hogy külföldön...

PÁLYÁZAT CIGÁNY SZÁRMAZÁSÚ FIATALOKNAK

A Magyar Tudományos Akadémia (a továbbiakban: MTA) elnöke a cigány származású fiatalok tudományos fokozat szerzésének érdekében pályázatot hirdet tudományos segédmunkatársi munkakör betöltésére.

A pályázatot elnyert pályázó részére az MTA a segédmunkatársi munkakör betöltésére a lehetőséget olyan tudományos intézetben biztosítja, amely intézet a kutatási feladatait – legalább részben – a nyertes pályázó által művelt tudományághoz kapcsolódóan végzi.

A pályázatokat az MTA elnökének címezve, **az MTA Titkársága Jogi és Igazgatási Főosztály Humánpolitikai Osztályának vezetőjéhez** kell benyújtani (1245 Budapest, Pf. 1000).

A pályázat benyújtási határideje:
2006. november 30.

Pályázhatnak azok a legfeljebb 35 éves cigány származású fiatalok, akik a doktori képzésről és a doktori fokozatszerzésről szóló 51/2001. (IV. 3.) Korm. rendelet 2. § 2. pontjában meghatározott doktorandusz-hallgatói jogviszonyban állnak [ideértve a mester-(DLA) képzésben résztvevőket is], teljes munkaidőben végzett munkaviszonyból származó jövedelemmel nem rendelkeznek, valamint doktori képzésükből még legalább 24 hónap van hátra.

A pályázatnak a személyes adatokon kívül a következőket kell tartalmaznia:

- szakmai önéletrajzot, az eddigi publikációk és egyéb tudományos munkák jegyzékével;
- a pályázó doktorandusz-hallgatói jogviszonyát igazoló okiratot a tanulmányok várható befejezésének időpontjával;
- a pályázó nyilatkozatát arról, hogy teljes munkaidőben végzett munkaviszonyból származó jövedelemmel nem rendelkezik;
- a lakóhelye szerinti, vagy ha ilyen nem létezik, a területi kisebbségi vagy az Országos Cigány Önkormányzat véleményét;
- minden olyan további dokumentumot illetve oki-

ratot, amit a pályázó fontosnak tart.

A pályázatokat az MTA elnöke által felkért kuratórium bírálja el.

A nyertes pályázót az MTA kutatóintézete a vonatkozó, hatályos jogszabályok alapján 2007. január 1-jétől 2008. december 31-ig (24 hónapra) nevezi ki tudományos segédmunkatársnak.

A pályázat eredménye az MTA honlapján tekinthető meg a kuratórium döntését követően, várhatóan **2006. december 15-től**.

Dr. Vizi E. Szilveszter s.k.,
az MTA elnöke

MEGRENDELŐ

Megrendelem az LD című roma lapot

..... példányban, az alábbi címre:

Megrendelő neve:

Címe:

Előfizetési díj
egy évre: 2400,- Ft,
fél évre: 1200,- Ft,
negyedévre: 600,- Ft

A megrendelőlapot és az előfizetési díját a szerkesztőség címére kérjük eljuttatni:

LD
„LUNGO DROM”

5001 Szolnok, Pf.: 77
Telefon:
(06) 56/513-952, 513-953, 513-954

Előfizethető rózsaszínű postai utalványon.

NIV. évfolyam
3. szám
ROMALAP
2006. március
Ár: 180 Ft

FIZESSEN ELŐ
A LUNGO DROM ROMA LAPRA!
Előfizetőink közül 2007 decemberében
3 db 15 ezer forintos vásárlási utalványt sorsolunk ki.

HOSSZÚ ÚT

LD
„LUNGO DROM”

